

**OBRÁZKY**  
**Z NAŠICH A CIZÍCH LUHŮ.**

CESTOPISNÁ BIBLIOTÉKA,  
JIŽ POŘÁDÁ  
**LADISLAV HEJTMÁNEK,**  
UČITEL VE VRŠOVICÍCH.

III.

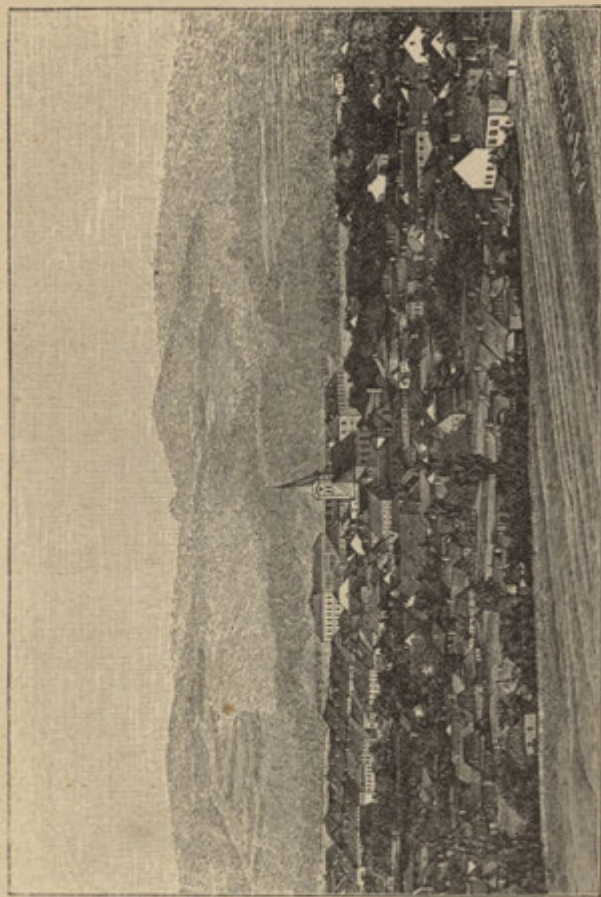
**MORAVSKÉ VALAŠSKO.**

POPSAL

**MATOUŠ VÁCLAVEK,**  
C. K. OKRESNÍ INSPEKTOR ŠKOLNÍ NA VSETÍNĚ.



**V TŘEBÍČI.**  
TISKEM A NÁKLADEM J. F. KUBEŠE,  
1887.



Valašské Meziříčí.

# OBRÁZKY Z NAŠICH A CIZÍCH LUHŮ.

---

CESTOPISNÁ BIBLIOTÉKA,

JIŽ POŘÁDÁ

LADISLAV HEJTMANĚK,

UČITEL VE VYSOČANECH.

III.

MORAVSKÉ VALAŠSKO.

POPSAL

MATOUŠ VÁCLAVEK,

C. K. OKRESNÍ INSPEKTOR ŠKOLNÍ NA VSETÍNĚ.



V TŘEBÍČI.

TISKEM A NÁKLADEM J. F. KUBEŠE.

1887.

# MORAVSKÉ VALAŠSKO.

---

POPISUJE

**MATOUŠ VÁCLAVEK,**

C. K. OKRESNÍ INSPEKTOR ŠKOLNÍ NA VSETÍNĚ.



**V TŘEBÍČI.**

TISKEM A NÁKLADEM J. F. KUBEŠE.

**1887.**

DŮSTOJNÉMU DUCHOVENSTVU

A

CTĚNÉMU UČITELSTVU,  
JAKO HLAVNÍM ŠÍŘITELŮM OSVĚTY A VZDĚLANOSTI  
NA VALAŠSKU,

POSVĚCUJE PRÁCI TUTO

SPISOVATEL.



## PŘEDMLUVA.

P řítomný popis Moravského Valašska uveřejněn byl prvotně ve 14. a 15. ročníku (1883. a 1884.) pražské »Budečské Zahrady«; však tuto poněkud pozměněna a valně rozšířena znovu jej vydávám, to přání jenom maje, aby v něm jak mládež tak i dospělí . . . na našem milém Valašsku . . . poučení i povzbuzení našli, svůj rodný kraj milovali a k jeho mravnímu i hmotnému zdaru dle sil svých přispívali.

Na Vsetíně, v březnu 1887.

M. Y.

I

Část popisná.





## Ú v o d.



Naše krásná Moravěnka vyniká mnohými utěšenými krajinami, které pozornému a Boží přírody milovnému cestovateli rozkošného a milého poskytují pohledu. Mezi nimi pak zaujímá naše Valašsko místo nikoli poslední.

A jakož jinde na naší Moravě najde zpytavý chodec drahně památek z dřevnějších věků, tak i na Valašsku jest mu zírati s potěchou na některé věci, jež mu připomenou slavnou minulost; bude mu poznati s radostí dosud živoucí památníky šedé dávnověkosti, jež daleko široko ve světě slovanském zvučná, ba posvátná mají jména. Miníme tu velebný Radhošť, plný podivných bájí a posvátný Hostýn, kde »Matka Boží divy tvoří«.

I vybízím proto laskavého čtenáře, aby v duchu navštívil se mnou tento moravský kraj. Doufám, že bude poutí svojí spokojen. —

Valašsko zabírá severovýchodní část Moravy, prostoupeno jsouc odnožemi Moravských Karpát (Bezkyd) a protékáno řekami Bečvami, vsetínskou (vsackou) a rožnovskou, jež u Valašského Meziříčí v jediný tok se spojují, kterýž pak podél měst Hranic, Lipníka a Přerova spěchá, objímajíc se pod Tovačovem s vlnami Moravinými.

Chce-li kdo z Čech navštívit Valašsko moravské a spatřiti jeho horstvo, dědinky a města, rozkošná jeho údolí; kdo seznati chce bodrý, po většině nezkažený a cizotou nenatuchlý lid jeho: tomu bude jeti přes Olomouc nebo Brno do staroslavného Přerova, který je plný krásných upomínek na věhlasného Karla ze Žerotína a jeho chráněnce, proslaveného učitele a biskupa, Jana Amosa Komenského.



Z Přerova jedeme Severní drahou k severovýchodu, a po obou stranách je nám pozorovati z vlaku útulné vesnice, úhledná městečka a města, z nichž v pravo největší pozornost naši vzbudí město Lipník a nedaleko něho na hřebetě horském mocné zříceniny hradu Helfštýna, pod jehož šedými skalini-  
nami Bečva své často až divoké vody nese. Smutně pohlíží s hřebene svého na nás, jako by želel dávno minulých časů, kdy ve svých síních pohostoval statné a veselé rytířstvo. Síně jeho se sesuly, hrad povalen v rupy a jen mohutné zbytky zdí svědčí o jeho někdejší důležitosti. Hosté se vytratili a jen bujná kroviska a nesčetná hejna kavek uvelebila se v jeho ssutinách.

Než se nadáme, jsme v Hranicích. Tu je nám vlak opustiti a přesednouti na místní dráhu, která v měsíci listopadu r. 1884 otevřena byla do Krasna a měsíci červenci r. 1885 až na Vsetín.\*) — Před Hranicemi vidíme skupinu rozsáhlých budov, v nichž umístěna je vyšší vojenská realka. Město samo, na Bečvě ležící, má starožitný ráz a je v něm mimo jiné starobylý, zachovalý zámek hraběnky Hazfeldové.

Po malé zastávce v Hranicích uháníme již krásnou krajinou podél Bečvy a podél výstavných městeček a dědin.

Krajina v pravo chová v sobě nejzazší odnože Karpat, krajina v levo je dílem rovina, dílem planina. K severu spatříme hřbety a výběžky Jeseníku čili pohoří Oderské, jež se sklánějí téměř až k samé Bečvě. Obyvatelstvo počítá se až po Lipník ještě k Hanákům, od Lipníka však vzhůru jsou tak řečeni Zabečáci (Zabečváci), t. j. obyvatelé, kteří za Bečvou nebo vlastně kolem Bečvy přebývají a slušnou zámožností se vyznačují.

Míneme za Hranicemi lázně Teplice a blízkou hranickou propast (Gevatterloch), z níž se pojí rozličné pověsti, zvláště ona o propadlém zámku a jeho majetniku, loupežném rytíři, který za bouřných nocí na bujném oři okolní krajinou se projíždí hledaje svého zámku. O něco dále užijeme v levo Milotice a Hustopeče, a za nedlouho spatříme v pravo bělati se zámek chorynský a konečně uvidíme před sebou Krasno a nad ním Valašské Meziříčí. Jsme u cíle!

\*) Než byla dráha vystavěna, musilo se jezdit po Severní dráze až do Polomy a odtud poštou až do Valašského Meziříčí, po cestě to velmi zdlouhavé a na nejvýš jednotvárné.



## I.

### Val. Meziříčí a Krasno. -- Výroční trh. -- Kroj valašský. -- Okolí.

**M**eziříčí, jež má jméno od toho, že se rozkládá mezi dvěma řekama, totiž Bečvou vsackou a rožnovskou, které odtud nedaleko se spojují, leží na levém břehu Bečvy rožnovské, kterýž je trochu povýšený, tak že město na této vyvýšenině už zdálí se hezky vyjímá. Má slušně upravené náměstí, prostřed něhož stojí krásná socha Panny Marie. Domy kolem do kola jsou pěkné a o jednom poschodí.

Město obývá 3330 českých obyvatelův. Je tu c. k. vyšší gymnasium české, umístěné v nádherné budově za 80 tisíc zl. nákladem obce vystavěné. Mimo to jsou zde z vyučovacích ústavů pětitřídní národní škola, pak odborné školy řezbářská a košařská. Ústavy řečené přispívají každý směrem svým velmi ku vzdělání a cvičenosti Valašska. O gymnasium a odborné školy má největší zásluhu zdejší advokát JUDr. Alois Mikyška, jehož usilovné práci se podařilo, že tak důležité a potřebné školy Valašsku vůbec byly uděleny. Roku 1883 zřídili si zdejší Němci dvoutřídní obecní školu. Z bývalého zámku hraběte Kinského udělána r. 1855 trestnice pro ženské, k jejichž obsluze jsou zde milosrdné sestry z mateřského kláštera štyrskohradeckého. Kostel farní, roku 1881 vkusně ve vnitřku opravený, v nynější podobě vystavěn byl okolo roku 1653 a posvěcen ke cti Nanebevzetí P. Marie. Ze spolků zdejších jmenujeme: čtenářský (Beseda), sokolský, hasičský, hospodářský a veteránský. Je zde knihkupectví a knihtiskárna Františka Vaňka.

Ve středověku bylo Meziříčí obehnáno pevnou zdí, kterou na některých místech, přicházejíce z Krasna dosud spatřujeme.

Město připomíná se (jako Meziříčí nad Bečvou) poprvé v listinách r. 1275 a náleželo původně olomouckému biskupství, jako vůbec veškera krajina kolem Meziříčí, Rožnova, Frenštátu a Příbora patřila kostelu olomouckému. Na konci 14. věku dostalo se Meziříčí pánům z Kravař. Od r. 1435 vládli v Meziříčí páni z Rožnova, Vok ze Sovince, pak Jan z Mesmpeka. Roku 1462 byl pánem v Rožnově a na Meziříčí Jan z Cimburka, kterýž zasloužilý o Moravu rod držel po dlouhé doby i Nový Jičín a Vsetín. Na závěrku 15. věku patřilo Meziříčí hrabatům ze Sv. Jiří a z Pezinka (Sv. Jiří a Pezinek jsou města u Prešpurka v Uhrách).

Roku 1548 dostalo se Meziříčí i s Rožnovem Vilémovi ze Žerotína, jehož rodu pak obě panství zůstala až do roku 1815, kdy Rožnov a Krasno přešly jako allodia\*) na hrabata Kinské z Chynic a Tetova; Meziříčí zůstalo pak jako manství Žerotínům. Proslavený druhdy rod pánů Žerotínů má nyní kromě Meziříčí toliko statek Bludov u Zábřeha. Tam také sídlí nynější držitel Meziříčí Zdeněk Ota Arnošt ze Žerotína.

Za třicetileté války bylo město často zle navštíveno, od přátel i od nepřátel, nejkrutěji však od Švédů roku 1643 a 1644, roku pak 1663 zase Turky a konečně r 1742 Prusáky.

Meziříčí je rodištěm několika vynikajících mužů. Tak se zde narodili professor Alois Maňák (1804), jenž popsal naše Valašsko († 1843 v Jihlavě); prof. Berthold Winter, doktor sv. písma, kněz piarista a spisovatel mnoha knih školních a náboženských (1795—1869); František Navrátil, malíř a skladatel hudební, Josef Pracker, sochař: oba žili na konci předešlého věku. —

Meziříčí sluje Valachům vůbec »městem«, ač je i Vsetín a nejnověji též Rožnov městem. Jako sídlo c. k. okresního hejtmanskví je Valachům střediskem politickým a jako sídlo vyš-

---

\*) Statky, které majetníci jejich mohou buď prodati nebo komukoliv odkázati, tedy svobodně s nimi nakládati, slují svobodnými nebo zpunými statky (latinsky allodia). Statky pak, s nimiž držitelé jejich nemohou dle libosti nakládati, z nichž jen doživotně užitek berou, slují manskými. Vlastník takového manského statku nazývá se lenním pánem a dává ho jinému v léno. Uživatel léna sluje manem lenního pána, jemuž druhdy man všelikými službami (zvl. vojenskými) byl zavázán. Lenní nebo manské statky byly u nás Meziříčí, Bránky, Choryň a Loučka (nyní je toliko Meziříčí); allodia čili svobodné statky jsou Vsetín, Rožnov (Krásno), Lešná, Liptál a Hoštalková.



šího gymnasia je opět střediskem duševním. Jelikož Meziříčí bylo posud poměrně nejbliže železné dráhy, bylo tu i kupecké zboží mnohem lacinější, a poněvadž dále okolí jeho je poměrně rovněž neúrodnější z celého Valašska, nejsou též i jiné potraviny drahé, a tudíž i výživa vůbec v Meziříčí je lacinější nežli na Vsetíně nebo Rožnově.

Obyvatelé zaměstnávají se zvláště rolnictvím, pak obchody a řemesly. Trhy na obilí jsou zde hlučné.

Po mostě přijdeme do Krasna na pravý břeh Bečvy. Městečko Krasno má 2106 obyvatelův a leží na rovině; kolem něho rozkládají se úrodná pole a štavnatá luka.

Mimo polní hospodářství a řemesla kvete zde zvláště průmysl. Je tu skelná huť Reichova, založená r. 1855, v níž se vyrábí čisté, krásné sklo. Dělníkův je v ní kolem šesti set.

Firma Reichova vyznamenána byla na světových výstavách v Paříži r. 1867, ve Vídni r. 1873, a v Sidneyi v Australii r. 1880. Výrobky skleněné vyváží se do Malé Asie, Syrie a Persie, do Afriky, do Egypta a Kapštatu, do Ameriky a Austrálie; v Evropě dováží se nejvíce do poddunajských zemí, Turecka a na Rus. Kromě Krasna má řečená firma sklárny v Karlovicích, na Novém Hrozenkově a na Vsetíně. Pak je zde továrna Kohnova na sírky, továrna Ulrichova na stroje hospodářské a j.

Úhledné domy, mezi nimiž i jednopatrové, vystavěny jsou dílem podél silnice směrem k Rožnovu, dílem podél oné, jež vede přes Lešnou do Polomy a do Nov. Jičína. V této části vyniká zvláště nádherný, jednopatrový zámek hraběte Kinského s krásným parkem, vedle něhož je panský dvůr.

Krasno, které se poprvé připomíná roku 1299, mělo skoro tytéž pány co Rožnov a Meziříčí. V 16. věku bylo většinou protestantské jakož i sousední Meziříčí, a ve válkách sdílelo též osud jako ono. —

Pohlédnuvše se takto po Meziříčí a Krasně doslechneme, že zítra bude v Meziříčí trh na dobytek a na obilí, druhého pak dne trh výroční (»jarmak«). Použijeme tedy této příležitosti a posečkáme ještě v městě, abychom poznali lid venkovský v jeho kroji a řeči a jiných zvláštnostech, které se podstatně liší od zvláštností a povahy jiných kmenů moravských, zejména Hanákův a Horáků.

Trhový den (»tarmak«) a »jarmak« nastal. Se všech stran přihánějí Valaši dobytek, krávy, voly, mašíky (vepře) a ovce a postavují se s ním za město podél okresní silnice, jež vede do Vsetína. Hanáci z okolí holešovského, Zabečáci z okolí hranického a zámožnější Valaši z okolních vesnic přivázejí opět obilí, s nímž se seřadují zase na náměstí. Kam pohlédneš, všude tlačence, křik a smlouvání, zvláště u dobytka. Hovězí dobytek čili »statek«, jak se zde říká, není rázu příliš velikého, spíše druhu malého, a jediný mnohdy majetek valašského pasekáře. Kravami se voží břemena, kravami se obdělávají pole a vůbec všechny polní práce se jimi vykonávají. Jediné kolem Meziříčí samého pracuje se většinou koňmi. V některých obcích mívají mimo krávy voly, jimiž jedině hrubé konají práce, majíce krávy toliko pro užitkem v domácnosti; po pracích polních voly prodávají s užitkem a na přes rok hubenější opět kupují. Takový obchod, který na Slovácku zvláště se provozuje, jen schvalovati dlužno. »Paše« je na Valašsku dosti, na mýtinách, úlehlich a od několika desetiletí, když dřívější »pasínky« se rozdělily, pěstují se i pícní rostliny na polích, jako jetel, lucerka, vojtěška a vičák. Ovce mají na stráních a v kotlinách horských rovněž s dostatek potravy. Druhdy pěstovalo se ovčáctví velmi značně; byloť vedle chovu krav nejhlavnějším pramenem výživy lidu valašského. Ale za novější doby, kdy továrny na bavlněné zboží vzmohly se v zemi, pozbyla vlna valně ceny své; mimo to »pasínky« se rozdělily. A to vedlo hlavně k úpadku ovčáctví a k úpadku zároveň řemesla soukenického, druhdy velmi znamenitého. Nyní se provozuje ovčáctví toliko na Rožnovsku a na hořejším Vsacku. Od pasení dobytka má Valašsko i jméno své; neboť posud sluje pastýř ovcí »valachem«.

Avšak odvráťmež zraky své už od »statku« a všimněmež si poněkud lidu. Vidiš zde Valachy od Vsetína, Rožnova, z okolí Meziříčí, a to mužské i ženské, a bude ti přiznati se, že na tebe celkem příznivý učiní dojem. Jejich dobrosrdečnost, která jim vyzírá z obličeje, jejich ztepilá postava, kterou nad jiné kmeny moravské vynikají, jejich uctivá, neřku-li ponížená řeč, získá tvoje srdce hned. Mimo to je mluva jejich ryzí, neporušená, zamlouvajíc se tobě zvláště libozvučnými a přesnými rčeními a úslovími.

I kraj jejich tě potěší, ač je nám vyznati, že starodávny kraj hyne, zejména na blízku měst. Kolem Meziříčí je skoro



už nadobře vyhynulý. Nicméně spatříš přece mnoho Valachů ze Vsacka a pak některé i z Rožnovska, kteří svůj kroj po většině aspoň zachovali. Tu i tam jsou v něm sice i dle dědin odchýlky, ale to spíše co do barvy látky, střihu, ozdoby a jiných menších věcí. Že kroj není už všude zachovalý, nebo že se ve všech částech svých nezachoval, bude nám proto při popisu jeho voliti častěji slůvka »byl« než »jest« a častěji času minulého nežli přítomného.

Mužové nosí košule se širokými rukávy, jejich obruba je na ramenách u rukou vyšita modrými nitmi hasavými, jež tak snadno barvy nepouštívají. Lémeček je u krku úzký, rovněž modře vyšíváný. Nadra u košule má Rožnovjan otevřena, ale Vsacan zapjata zapínákem neboli kotulou z kosti nebo perleti, větší trochu než rýnsťák. Nohavice čili gatě jsou »na talíř ušité«, přiléhají totiž těsně k nohám, tak že lýtka jsou upjata, a podpasují se nahoře řemenem, dole pak zapínají se haklíky. Gatě bývají ze sukna modravého (vsackého), nebo z huně bílé nebo buré (hnědé).

Vesta sluje brunclek, je bez obojku, obyčejně fialová, ale i modravá, lemovaná modrými, zelenými i nažloutlými šňůrkami; tytéž šňůrky zdobí prsa po obou stranách, zšíří asi 8 cm. Mimo to jsou na pravé straně světlé knoflíky pakfonové nebo z plechu cínového. Pod podšívkou jsou buď haklíky na zapínání nebo haklíky vůbec scházejí.

Svrchní šat sluje župica, sáhá až po kolena. Na obou stranách přišity jsou na ozdobu olověné bombíky (kulaté, zašpičatělé knoflíčky), mimo to jsou na levé pakošky (trojhranné pleskaté knoflíčky). Mezi bombíky jsou plechové trojhranné babčice (plíšky), mezi pakoškami jsou haklíky na zapínání. Dole na rukávě je červené sukénko přišito, kolem olemováno červenou nebo hasavou šňůrkou »bledou« nebo zelenou. Župice i bruncleky nosívají na Vsacku nezapjaty; župica je toliko přes ramena přehozena. Na Rožnovsku oblékají župici jako kabát do rukávů. Na Vsacku je župica z bílé nebo z buré huně, na Rožnovsku je tmavozelená nebo modrá.

Na hlavě nosívali Valaši vsaští širáně buď na jeden »guráš« nebo na tři »guráše«; na hoře totiž byl knoflík, kolem něhož do tří rohů střecha šňůrkami se připevnila. Klobouky byly ozdobeny hasavou šňůrkou. Na Rožnovsku měli klobouky vysoké, kuželovité a o slavnostech nebo svátcích ozdobené če-

tinami (jehličím). Nyní se nosí tu a tam klobouk (lebáň, plstka, hucaň) ledajaký.

Župica, brunclek a klobouk byly ostatně na Rožnovsku svátečním oděvem, k němuž náležely gatě tmavé do vysokých lesklých bot a pak i čepice aksamitka, kolem do kola liščinou lemovaná. Svobodní a chudí této čepice nenesli. Obyčejným oděvem tam bývaly v létě gatě volné z bílého plátna; bohatší měli gatě barevné a kacabajku nebo špenzr na způsob bluzy. V zimě nosili kožuch (dubňák, žlutý) jako až posud a na hlavě byla baranica rozličné formy a barvy. Na nohou byly papuče a krpce, jakož je dosud všude.

Papuče shotovují se z huně bílé nebo buré; podešvy mají buď prošíty dratvemi nebo podšity koží, bez podpatků; na lýtkách zapínají se haklíky. Papuče jsou na Valašsku tak zevšeobecnělé, že je v zimě i v městě nosí pán nepán; obecný lid neodloží jich ani v létě. Krpec skládá se ze dvou částí. Napřed se obuje na nohu kopýtce, huněná to punčocha; na kopýtce přišněruje se pak řeménky krpec kožený, z jednoho kusu kůže vykrojený.

Vlasy mívají Valaši v týle u krku dlouhé, v předu na krátko přistřižené. Na Rožnovsku jsou vesměs krátké. Voustů nemívají. V ruce býval obušek (malá sekerka o dlouhém to-půrku), bez něhož Valach nikdy nevycházel.

Hlavní částí oděvu ženského jsou: rubáč, rukávce, kasanka, kordulka a fěrtoch.

Rubáč, spodní to část košile, ale od rukávců, horní části, oddělená, ušit je z hrubého plátna konopného; na něm přišito oplečí do půl prsou a zad sáhající, na zádech uprostřed přestřižené a někdy i mřížkami vyšíte. Na oplečí přišity jsou dva tračky (šle), na něž rubáč zavěšen je na ramenou. Na rubáč obléká Valaška krátké rukávce z tenkého plátna, s rukávy širokými do půl loktu na ramenou i na obojku modrým nebo žlutým i zeleným a černým hedvábem asi na tři prsty vyšívané. Kasanka je sukně z bílého plátna, kterou však nyní už zřídka kdy vidati. Místo ní nosí se nyní sukně z plátna modrého nebo kanafasky a též vlněné červeně a modře pruhované. Předek sukně je z jiné látky než sukně sama a sluje ledaco. Na sukni uvazují fěrtoch (zástěru).

Kordulka (frydka) je z červeného nebo fialového, druhdy i holandského (světločerveného) sukna, z předu je hluboko

vykrojena. Oblemována jest úzkou zelenou sametkou, pod lemem je pak přišita na dva prsty zelená aksamitka (porta) hedvábná. Pro dírky a knoflíky jest ponechána »zahrádka« (prázdné místo). Knoflíčky jsou kulaté se »skélkama« nebo »zrcadélkama«. Na zadku jsou dva »faldíčky«, na každém pak kloubě čtyři »faldíčky« a na každém faldě knoflík a ščicka světlo- a tmavozelená hedvábná. Kordulka nepřiléhá k samé sukni, tak že oplečí na půldruhé dlaně viděti. Obyčejně se nosí nezapjata, ale na Rožnovsku je zapjata. Stojí až 10 zl. i více nynějších peněz. Za obuv mají ženské jako mužští papuče, krpce nebo střívě. V zimě nosí dubový kožuch, jenž sáhá po pás, jest liščinou lemován a po stranách, vakšech čili klúboch, zeleným vyšíván; na prsou má hedvábné růžičky, půl zelené a půl červené na zelené hedvábné šňůrce upravené, jež slují vešky; v zadu a spodu je veliký záhyb a na něm zelená ščicka hedvábná; na konci jeho jsou ščičky z jemných kožek.

Vlasy ženských svobodných jsou na hladko učesány, na předku rovným pútcem rozděleny, v zadu v lelíky spleteny, o svátcích nebo svatbách připleteny na mašli dlouhé pentle. Někde, jako na Vsacku, jsou lelíky v zadu svinuty (»v nestli«). Ženské vdané mají vlasy ve šňůry spleteny a okolo hlavy otočený (zavity), pokrývající je bílým čepcem, obyčejně háčkovaným a s mřížkami (krajky) nad čelem. Hlavu pokrývají šátkami, druhdy bílými, nyní ledajakými, ale dražšími, v zimě ještě bílým vlnákem; nyní i tento vlnák pomalu mizí.

Na Rožnovsku nosívaly ženy šorce (sukně) mušelinové, na tmavo barvené a skládané (faldované), ze 20 půlek. Punčochy mívaly vrapované čili nabírané (faldované) a dlouhé, sluly »varhánky« (byly i na Vsacku) a stály 12 zl. i více. Varhánky byly soukenné a bylo na ně třeba obyčejně tří loket pěkného sukna černě barveného (vsackého); spodek však, jenž se dostal do stříví nebo papučí, byl vlněný. Pod varhánky obouvaly se také ještě jiné punčochy, obyčejně bílé. O svátcích nosívaly Rožnovanky zámišky, vystřižené na způsob trepek, o malých kramlíčkách, bývaly pravidelně červené, i kramlíčky červeně obarvené. Ve všední den měly jančary, (střevíce), ale nikoli na šněrování, nýbrž volné jako »včilej ty štyblety«! Po domě (»po domajšku«) nosívaly tak řečené kocúry, druh papučí, z ostrížkův huňových ušité, jež ostatně i nyní tu a tam se užívají.





Nyní nosí v létě zámožnější Rožnovanky (v městě) kazajky aksamitové, sukně tmavé i hedvábné, na hlavě volně uvázaný šátek hedvábný, punčochy bílé a botky na šněrování. Na rukou jsou bílé rukavičky a náramky. Vlasy svobodných splývají v lelicích zapletených po zádech, vdané zaplétají je kolem hlavy v babince. Po svatbě se každá nevěsta zababí, t. j. otočí se jí lelíky kolem hlavy a pak se začepí, t. j. čepcem mřížkovaným opatří. Druhdý nosívala děvčata rožnovská v postě vlasy rozpletené, v týle pentlí svázané, bez šátkův a byla celá černě oděna! —

Tot povšechně o kroji valašském. Z výkladu toho je zřejmo, že kroj ten tak svěčný a praktický vůči hledě mizí, ba místy už vyhyňul. Nejvíce, jak už podotčeno, zachovává se ještě na hořejším Vsacku a místy na Rožnovsku a to nejúplněji v odlehklých údolích, raztokách a osamělých pasekách. Někde, kde už úplně zanikl, jako na př. v Zubří, objevuje se nicméně za rozličných příležitostí, zvláště o slavnostech (božím těle) a o pohřbech. Místo něho nosí se v městech úplně kroj panský, po vesnicích nosí mužové místo bruncleka a župice vestu s obojkem a špenzr ze sukna modravého, ženské pak přispůsobují se tak řečenému kroji městskému.

Za vypravování tohoto několikráte nám vyklouzlo z úst slovíčko: škoda! škoda! A hovorný Valášek a nebo švitorná Valáška nám rovněž přisvědčovali, svalující ovšem všecku vinu na tu prožluklou »módu«. My je pochválili za to, že sami byli ještě úplně v kroji valašském oblečení, a přimlouvali jim, aby ho neodkládali a i dětem svým ano i svým přátelům a známým aby ho schvalovali a nedali zaměňovati za všeliké byt i městské cáry. Neboť kroj, pravili jsme, náleží ku podstatné části toho neb onoho národu neboli kmene slovanského. S krojem odkládají se zároveň i starodávné zvyky a obyčeje, řeč se porušuje, hyne pak upřímnost, srdečnost, a místo nich uvelebují se nepřízeň, faleš a sobectví. Kroj, řeč, zvyky a obyčeje máme od svých předkův, a je tudíž naší svatou povinností tyto drahé odkazy i našim potomkům neporušené zachovati a odkázati. Slyšmež, co povídá slavný básník Jan Kollár:

Vzácný ovšem citu nevinnému  
jest i háj ten, řeka, chalupa,  
kterou praděd nechal vnuku svému;  
ale meze vlasti nerozborné,

jichž se bojí tknouti potupa,  
jsou jen mravy, řeč a mysli svorné. —

Se smíšenými pocity chystáme se opustiti trh a vřavu jarmareční; všimneme si toliko ještě trochu několika Hanáků v červenících (baních) a několika Zabečáků, kteří buď dobytek neb obilí prodávají. Zabečáci mají vesty modré a na nich po dvou řadách bílých knoflíků. V létě nosí kacabajky soukenné, v zimě burnusy; kožichu nemají. Gatě jejich jsou soukenné, tmavé, boty vysoké o hladkých holínkách a hlavu pokrývají obyčejným kloboukem nebo čepicí se »šiltem«.

Pohovořivše ještě několik slov s přívětivými a sdílnými Valachy a poděkovavše jim za zprávy o životě a kroji jejich, rozloučíme se s nimi a poodejdeme na blízké návrší, ke »stinadlům«, odkud je rozkošný výhled jednak na údolí bečvanské, vrchy a kopce valašské, jimž vévodí nad Rožnovem bájeplný Radhošť. Spatřujeme od Radhoště počínajíc celé pásmo hor, jež na pravém břehu Bečvy rožnovské polokruhem obepíná od severu směrem k západu část okresu rožnovského a okres meziříčský a v němž jsou největší kopce Malý Javorník, Trojačka a Pohoř, vypínající se do výše 500 — 700 metrů. Na svahu těchto hor v pěkných údolích, podél potokův jeví se podlouhlé, klidné vesničky valašské, dosahující skoro všechny až k samé silnici rožnovské.

V levo zříti je nám nad vesnicí Lešnou na svahu horském pět krásných kaplí s křížovou cestou od Leopoldiny svobodné paní z Beesu, paní na Lešné, věnovanou. Lešná je svobodný statek, k němuž mimo ni náležely nedaleké vesnice Lhotka, Příluky, Perná a Vysoká, z nichž tři posléze jmenované zvláštními bývaly také statečky. Roku 1881. koupil Lešnou svobodný pán Richard Blühdorn za 260 tisíc zl. r. č. Je tam krásný zámek, v jehož větších pokojích jsou pěkné obrazy od nejlepších vlašských mistrů malované.

Naproti Lešné na levém břehu Bečvy, na stoku říčky Juhyně s Bečvou, je ves Choryň, jež bývala druhdy lenním statkem biskupství olomouckého. Od Choryně mají hrabata Chorynští své jméno. Po různých majetnících dostala se Choryň r. 1881. arcibiskupu olomouckému za 180 tisíc zl. V zámecké budově usídlilo se s přívolením arcibiskupovým asi třicet panen křížovnických ze Švýcarska, které v ní zařídily školu pro děvčata.



V levo k západu vidíme se bělati silnici, jež vede z Meziříčí přes Poličnou, Bránky a Loučku do Bystřice pod Hostýnem a dále do Holešova. Na jih běží silnice podél Bečvy, rozkošným a romantickým údolím do Vsetína, majíc po obou stranách modravé vrchy horské, z jejichž lesnatých strání nejedna chalúpka cestovatelů přívětivý kyne pozdrav. —

Opouštíme konečně Valašské Meziříčí a ubíráme se po pravém břehu Bečvy rožnovské do Rožnova. Krásným stro-  
mořadím, sestávajícím ponejvíce z věkovitých kaštanů, provázen je chodec kus cesty ustavičně šveholem ptactva, jež ho co nejpříjemněji naladuje. Avšak občas pozvedne hlavu a obdivuje krásy krajiny, jež v pravo i v levo se mu naskýtají. Tu i tam zříme dědiny valašské. V pravo, dílem na stráních horských, pokrytých svěží zelení, dílem v údolí podél bystrých potoků jsou vesnice Hrachovec, rodiště to (1841) nynějšího biskupa brněnského dra. Františka Bauera, Veselá a Strítež, ve kteréž poslední viděti kostel evangelický. Nad těmito dále na jihovýchod jsou Vidče, Bystřice Velká a Malá, Lhota Velká a Malá a j. vesměs dědiny, jež v roklínách a raztokách horských rozloženy jsou, a jejichž obyvatelé nuzně se živí ze skrovného polařství, dobytka, vyráběním kuchyňského nádobí a hospodářského náčiní: putýnek, nošaček, vidlí, hrabí, trakařův a j.

Na levé straně silnice je hned za Krasnem Křhová, blíže níž v tak řečeném »Jehličném« byla už r. 1746 známá lázeň se železitosírnatou vodou. Nyní je zanedbána.

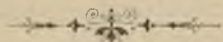
Brzy na to dorazíme do Zašové, vesnice to asi pět kilometrův od Meziříčí vzdálené. Navštívíme tu pamětihodný kostel nejsv. Trojice Boží z r. 1714. a bývalý klášter trinitářský, v němž je nyní umístěna fara a škola. Kostel vystavěn od Karla Jindřicha hraběte ze Žerotína, hlavního také zakladatele zdejších trinitářů. Dvě věže postaveny r. 1768. Roku 1871. kostel vyhořel a věže musily býti z části sneseny; posud nejsou dostaveny. V kostele jsou dvě sakristie; pod pravou sakristií jest hrobka, v níž odpočívají zakladatelé a dobrodinci kláštera zašovského, ponejvíce hrabata Žerotínové, majetníci Meziříčí a Rožnova. Kostel má pět oltářů; hlavní je zasvěcen Nejsvětější Trojici. Nad tabernaklem je obraz zázračné Panny Marie nejnověji od proslulého malíře brněnského Šichana na plátně malovaný. Starý obraz na dřevě malovaný, na němž pod Bohorodičkou jakýsi rytíř s erbem neznámého původu klečí, visí na postranní

zdi chrámové. K panuě Marii zašovské podnikají se už od stara každoročně pouti. Zjevilat se prý P. Marie jistému rytíři v tak řečené »Stračce«, nedaleko Zašové, v místech, kde je její obraz na sloupě upevněn a kde vytéká ze skály pramen čisté, křišťálové vody (svaté). Dne 29. června r. 1856. přišli nábožní poutníci z Nov. Jičína do Zašové a po službách Božích odpočivali zde ve »Stračce« v stinném chládku u pramene. V tom zřítilo se několik balvanů se skály nad studánkou a rozdrtilo několik poutníků, kteří jsou pochováni na hřbitově zašovském.

Kláster zašovský vystavěl (1725 — 1728) František Ludvík ze Žerotína pro třináct mnichů trinitářských a postaral se s jinými dobrodinci o jejich výživu. Císař Karel VI. potvrdil založení jeho r. 1724 nařídív, aby zde žilo oněch třináct mnichů znalých »moravské« řeči, aby lid katechismu a »začátkům víry« učili. Bylot v okolí ještě mnoho protestantů; představený kláštera slul »minister« a byl volen vždy na tři roky. Oděvem trinitářů byl bílý habit s červenomodrým křížem na prsou, na nějž přehazovali hnědý plášť. V sakristii i v presbyterii viděti několik podobizen členů toho řádu. Mimo podotčený účel měli řeholníci tito i povinnost vykupovati lidi z otroctví tureckého. Roku 1784. byl klášter od cis. Josefa II. zrušen, jelikož prý vykupováním křesťanů ze zajetí tureckého mnoho peněz vychází ze země a na jeho místě zřízena pak řádná fara.

V Zašové dovidáme se, že roku 1848, když za tehdejších nepokojů v našich vlastech zřizovala se z občanů národní obrana (garda), zde národní obranci (gardisté) nosili svůj národní kroj: župici zelenou a kuželovitý klobouk s četinami. Při slavnostech církevních vytáhli vždy v parádě s ručnicemi na ramenou.

Opouštíme Zašovou, kdež co krok téměř upomínají nás obrázky Bohorodiček s dětátkem na sloupech, že jsme v poutnickém místě, a ocitíme se opět na rožnovské silnici, lemované po obou stranách stromem ovocným, najmě švestkovým.





## II.

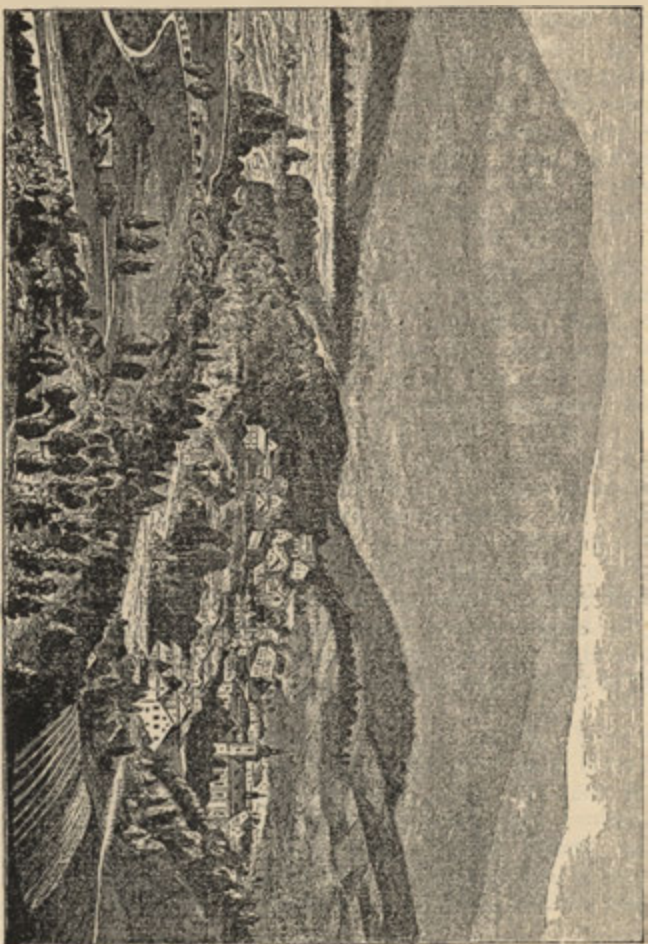
### Nové Zubří. — Staré Zubří. — Rožnov, Hradisko, Radhošť. -- Salaš valašský. — Fr. Palacký.

**P**o půl hodinném klusu dorazíme do Zubří (Nového), vesnici to od Rožnova tři kilometry vzdálené. Jsme zároveň už v okrese rožnovském. U silnice je rozsáhlý panský dvůr s krásným hovězím dobytkem. Ve vesnici shlédneme rozsáhlý kostel, zasvěcený sv. Kateřině, jehož loď opatřena je kolem do kola pavlačí a pak školu na jedno patro vystavěnou. Jiného znamenitějšího neshledáme. Za to je tím památnější Zubří Staré, připomínané už r. 1310, jež však leželo o něco blíže k Rožnovu, na Zuberském potoce, v dosti prostranném údolí, a v jehož hořejší části je dosud několik chalup, ale z pozdějších dob

Za starých dob náležely k Zubří železné hamry, jež byly postaveny nedaleko nynějšího mlýna před Novým Zubřím, v pravo od silnice, kdež posud říká se »na hamroch« a kde jest ještě plno trusek, svědčících o někdejší činnosti lidské. Na železnou rudu dolovalo se pod rožnovským Hradiskem, jež se silnice dobře lze viděti. Též hojně stříbra tu bylo.

O zaniknutí Starého Zubří doslýcháme povídku dle skutečné události. Vypravuje se takto: Na Hradisku sídlil pán, který velmi sužoval své poddané, zejména kovkopy zuberské. Ti nemohouce té ukrutnosti pánovy déle snášeti, umluvili se jednou se svým hormistrem, že báně zatopí vodou, stroje veškerý porouchají a utekou. Jak umluveno, tak vykonáno. Horníci jednou v noci stroje zkazili a doly vodou ztopili, načež utekli přes hranice do Uher. Ráno dráb s hradu troubí na Zubřany, aby šli do práce, ale nikdo nepřichází. Po chvíli





Léčebné místo Rožnov pod Radhoštěm.

troubí opět, ale ještě nikdo nejde. A když o desáté hodině už po čtvrté nadarmo byl troubil, šel a řekl pánovi, že Zubřané nejdou do práce, ale že ze všech děr ve střeších, které jsou místo komínů, se kouří. Co to asi je? Pánovi to bylo také s podivem. I poslal drába do dědiny, aby se podíval, proč nejdou a kde jsou. Dráb přijda do dědiny vidí, že je prázdná: jen v jedné chalúpcce zastal stařenku, která ve všech chalupách na vatře (ohništi) oheň rozdělala a k němu hrnce s vodou postavila. Dráb se jí ptá, kde že jsou všichni? Ona povídá: »Já sama nevím, v noci všichni i se statkem odešli; já jsem jim všady zatopila, aby když gazděny přijdou, mohly oběd vařit«. — Dráb odešel, aby pověděl pánovi, co a jak.

Pán čekal jeden den, druhý, třetí i čtvrtý den. Ale nikdo se nevracel, ani gazdové, ani gazděny, ni statek. Tož pán doporučil svému písařovi, aby do dne a do roka hlídal Zubří, že snad přece přijdou zpátky. Ale ti už nepřišli. Pán ze zlosti chtěl dědinu zapáliti, ale neučinil toho přece. Tak stála dědina opuštěná sto let, že všechno zpusťlo, jen vrbiny a olšiny tam nyní bují, a to místo se jmenuje posud Staré Zubří... Stojíme na něm a zalétáme myšlenkami do oněch neblahých dob, kdy Zubřané, nechťejíce déle snášeti ukrutnosti pána rožnovského utekli se do Uher. V Uhrách usadili se nedaleko Nových Zámků v a založili si osadu, která posud se zove Tot — Megyer (Slov. Meděra). Osadníci meděřští vědí podnes o svém původu a zachovali si i svou národnost slovanskou, ačkoli bydlí mezi samými Maďary, dávající nám takto krásný příklad, aby chom i v cizině pamětlivi byli svého rodu a za řeč mateřskou a za svou národnost slovanskou se nikdy nestyděli, čehož se jen pošetilci dopouštějí.

Příběh o Zubřanech vypravovaný je pravdivý. Udál se asi r. 1532. za rožnovského pána Jana Šelenberka z Kosti, jenž Rožnovem vládl od r. 1530. až do r. 1534. Od těch dob se více pod Hradiskem nedolovalo, až zase roku 1740. hraběnka Ludovika Karolina ze Žerotína hlavní šachtu dala otevřítí, ale poněvadž jen špatnou rudu stříbrnou našli a mimo to i voda mocně se drala do dolu, bylo dolování načisto zanecháno.

Loučíme se se Zubřím, ubírajíce se opět silnicí k Rožnovu, jež odtud až nedaleko Rožnova zase na obou stranách krásné má stromořadí lipové. Před sebou zříme ustavičně mohutný



Radhošť; v pravo i v levo vysoké stráně horské, na nichž se nám zamihne tu a tam osamělá chalúpka valašská; vidíme v pravo trčeti do výše vysoké Hradisko, obrostlé hustým jehličím, nad jehož vrcholky domníváme se spatřovati v obrovské postavě zlého pána Šelenberka. U našich nohou šplouná rožnovská Bečva v křivolakém toku svém, do níž po obou stranách šumiví potůčkové pospíchají. Ptactvo šveholí nám veselé písně nad hlavami, a my v nejkrásnější míře kráčíme v před, těšíce se na proslavený Rožnov.

A netěšili jsme se nadarmo . . . hudba hrající na náměstí lázeňským hostům zdála se vítati i nás. —

Město Rožnov rozkládá se v rozkošném údolí na úpatí památného Radhoště na levém břehu dolní Bečvy, asi 380 m. nad mořem. Jeho překrásná poloha, vlhký, čistý a teplý vzduch, tvořící se vypařováním Bečvy a jejich četných přítokův a nasycován jsa hojně kyslíkem z lesův a zahrad okolních působí, že Rožnov je velmi příhodným útočištěm lidí chorobou plicní stížených. Mimo to chrání město hora Radhošť od ostrých a studených větrů severních. Obyvatelstva má přes tři tisíce a domů 481. Je zde c. k. okresní, poštovní a telegrafický úřad, lesní správa hraběte Kinského, měšťanská beseda, zpěvácký a divadelní spolek, občanská záložna, spolek pro okrašlování Rožnova, spolek léčební »Rudolfo-Stefanium« a jednota hospodářská. Dále je tu pětiletá obecná škola, krásný kostel Všeoh svatých a mimo to výstavné hostince a domy pro churavé hosty. Náměstí je pěkné, čisté, a uprostřed je malý sad Štěpánčin s krásnými květinami. V době léčební hraje na náměstí dvakráte za den hudba.

Obyvatelé živí se vyráběním bavlněných látek (mušelinu), jež se vyvážejí do Pešti, Brna a j. Dříve kvetlo v Rožnově plátenictví. Polní hospodářství je zde skrovné, ana půda není valně rolnictvu přízniva. Největší výživy poskytuje Rožnovanům léčební doba, jež trvá od 15. května do 15. září.

Léčení děje se žínčicí čili ovčí syrovátkou, která se vydává hostům ve krásně vystavěném léčebním domě každodenně od půl 5. do půl 8. hod. ráno. Většina chorých pije ji teplou, v léčebním domě ohřívanou. Léčení vymáhá toho, aby se žínčice pila pod širým nebem, a o to je postaráno krásným parkem, hajnicí, kde čistý vzduch ranní výparem bujného rostlinstva naplněný hosti výborně prospívá, kde vnady krásné přírody

mysl rozjaří a rozhovor a obcování se mnohými známými utěšeně ho pobaví a obveselí.

Na Rožnovsku je salašův asi třicet, kdež se 7—8000 ovec pase. Žinčice se běře ze salašů nejlepších. Lázeňští lékaři starají se o to, aby žinčice byla dobrá. Kromě žinčice používají hosté i lázni vkusně zařízených, a to buď teplých, parních nebo studených; dále jsou i koupele železité, se smrkovou chvojí, slané a zelinové.

Rožnov je léčebním místem od roku 1820. Tehdejší ředitel panství rožnovského Josef Drobník, založil řečeného roku léčební ústav v Rožnově, zřídil procházky, sedadla a besídky v nynější hajnici. Drobník byl přísný úředník a o správu statku, o zakládání cest a silnic, zvláště přes kopec Soláň, získal si nemalé zásluhy. Měl tu dobrou vlastnost, že na dvorech jeho správě svěřených nesměl nikdo domácí býti ve službě, který se nenosil ve valašském národním kroji. Pro vliv a moc jeho nazývali ho »valašským pámbíčkem«.\*)

Každoročně bývá v Rožnově na 1400—1600 chorých.

Rožnov založen byl mezi lety 1245—1267 od olomouckého biskupa Brunona, který založil také mnoho osad kolem Nového Jičína, v kraji »kravařském«. Původně slul Rožnov Rožnovec. Hrad pak stál na nynějším Hradisku, jež jsme spatřili už blíže se k Rožnovu. Jmenoval se hrad nad Rožnovem. Roku 1348. byl v moci olomouckého nejvyššího komorníka\*\*) Jana z Kravař, jenž byl pánem i na Jičíně. U znamenitého rodu kravařského zůstal Rožnov až do r. 1434. Na to náležel rozličným pánům: Ctiborovi z Cimburka (do 1437), Vokovi ze Sovince (do 1446), Janu z Mesmpeka (do 1462), Janu z Cimburka, pánu na Tovačově, Jičíně, Vsetíně, a j. (do 1475), Petru ze Sv. Jiří a z Pezinku (do 1504); načež přešel na Jana Kunu z Kunštáta (do 1530), pak na Jana ze Šelenberka a na Kostí (do 1534), potom na Jana z Perštýna příjímím Bohatého (do 1548) a posléze na Viléma ze Žerotína, u kteréhož slavného rodu zůstal až do r. 1815, kdy se dostal v majetek hrabat Kinských. Nynější majetník je hrabě Rudolf Kinský. —

\*) Jakou bázeň před panem »vrchním« měli, svědčí to, že kdo šel (na př. fojt nebo koho znal) vedle zámku v Krasně, kdež byl jeho hlavní kancelář, šeptal si potichu: »Pane Ježíši Kriste, nech mne šťastně projít!« —

\*\*) Úředník při soudě a zemských deskách, do kterých se rozličné zápisy soudní a týkající se panských statků zanášely.

Nejkrásnější zábavou a rozkoší pro hosti a četné cestovatele, kteří se sem též ze všech končin světa dostavují, jsou milé a osvěžující vycházky do okolí. A ta Boží příroda v okolí rožnovském je v pravdě čarokrásná. V tichém tomto zákoutí, ověnceném překrásně se všech stran vrchy a pahorky lesnatými, vykukují zvědavě úpravné domky a chalúpky, tu ze tmavozeleného jehličí, tu ze stříbrobílého březoví a skrývají se po úbočích a malebných stráních ve stínném loubí stromovém.

Po pestrém koberci čerstvě zeleném probíhají na vše strany stříbropěnné bublající ručeje a pojí se v milém objetí rychlotoké Bečvy. A nad roztomilým obrázkem tím rozepíná jako odvěký ochránce mocná svá ramena velkolepý Radhošť k jasnomodrému blankytu, vábě nás k sobě. Věru, matička příroda činí zde divy, léčíc už svou krásou srdce chorá a myslí zádumčivé a poskytujíc úlevy nemocem prsním.

Avšak než navštívíme okolí, podíváme se napřed do parku. Jdouce tam spatříme na vysokém podstavci poprsí největšího rodáka valašského, slavného dějepisce Františka Palackého. V parku stojí podlouhlý léčební dům, vystavěný r. 1874 nákladem obce; stál asi 20 tisíc zl. V něm jsou rozličné noviny vyloženy, pořádají se tam pěvecké i hudební zábavy, divadelní hry, a je-li pošmourné počasí a nemohou-li hosté v parku se procházeti, procházejí se zde. Park sám obkličuje polokruhem město, vynikaje svou rozsáhlostí, vkusnou jednoduchostí a malebnými místy. Protéká jím po celé západní straně řeka Bečva, do níž mnoho stružek parkem tekoucích se vlévá. Tím udržuje se vzduch hajnice i za největšího sucha povždy ve příjemné vlhkotě.

Vycházky podnikati lze též na okolní paseky, kdež za malý groš dostati možno i občerstvení: mléka, medu, brynzy (ovčího syra), kávy a j. Vyhlídka z nich na město a na okolí je okouzlující.

Znameníť výhled na okolí rožnovské je také s Hradiska jinak Zámčiska. Jestí to příkrý vrch, jehož téměř a boky obkličuje hustá zeleň. Uprostřed jsou trosky hradové. Od majetníka panství rožnovského Jana z Perštýna jsa opuštěn, hrad byl potom doupětem roty loupežníkův uherských, pročež byl r. 1539 k rozkazu císařskému povalen. Hrad nebyl příliš veliký a tudíž diviti se jest, kterak mohl uhostiti přemocné své panstvo a jejich skvostné komonstvo. To vysvětliti lze pouze tím, že



páni rožnovští obětovali pochoutce velebných krás přírodních i svou obvyklou pohodlnost. Vjezd do hradu byl na straně západní a zachoval se posud kus klenby někdejší hlavní brány. Uprostřed hradu tvoří propadlé sklepy mírnou prohlubinu, jejíž střechou je zelené loubí okolních stromů. Sedá pak těla rozvalin zahalují malebně obrovské buky, štíhlé smrky, bujná křoviska a pnoucí se břečtan hávem tmavozelým, což vše už nyní valně stěžuje návštěvu těchto svědků starodávných, zašlých časů. Škoda, že za bourání hradu nenechali státi některou zeď nebo věž, jež by už z daleka kynula cestovateli, jsouc zároveň i nemalou okrasou krajiny této. Ale bořiči jeho neměli pro to smyslu; jim se jednalo o to, se zemí srovnati nepohodlné hnízdo loupežnické! Pohled na město dole se rozkládající, na Bečvu stříbropěnnou, na velikána Radhoště a celou řadu jeho sourodáků je věru uchvacující!

Sestoupíme s Hradiska a přidružíme se k jiným výletníkům na Radhošť.

Radhošť vypíná se do výše 1130 metrů mezi Rožnovem a Frenštátem. Jméno své má od Radhoště (Radigasta), boha pohostinství, průmyslu a obchodu, jehož na temeni hory této ctili naši zbožní předkové. Chrámů však nebo sochy neměl zde žádné, jakož někteří vypravují. Pohanským předkům našim byla chrámem velebným veškerá příroda, v ní pak zvláště háje, lesy a temena horská. Sem přicházejíce vzývali bohy své a pálili jim oběti zvířecí a z plodin zemských. Zbytek dřevního uctívání boha Radigasta zachoval se až po dnes na Radhošti. V předvečer sv. Jana Křtitele shromažďují se zde četní zástupové lidu valašského pálit ohňů svatojanských. Jakmile ohně vzplanou na Radhošti, už také rozněcují se na jiných menších kopcích, ba po celém Valašsku viděti toho večera vysoko šlehající ohně, jež se skládají ze dříví, metel (košťat) a jiných hořlavín, často i smolou napuštěných. Hořícími pak poleny nebo košťaty mávají a točí hoši v povětří, až jiskry na vše strany srší. Pohled na ohně svatojanské je čarokrásný. Kéž by jen tento obyčej krásný se povždy zachoval! Jeť pozůstatkem slavnosti, kteroužto naši slovanští předkové přinášeli Radhostovi, považující ho za syna boha Slunce, oživovatele veškeré přírody. Slunce pak dostupuje tehdy (21. dne měsíce června) nejvyššího bodu svého na sever, načež odtud se vrací zpět k rovníku: je to slunovrat letní. Rok sluneční je ukončen, ale veškerá příroda je v nej-

větším svým rozkvětu, skýtajíc lidem hojných darů. Proto veselili se v tu dobu naši předkové zpěvy, tanci, hrami, přinášejíce i oběti na počest bohů svých.

A takových zděděných zvykův a obyčejů máme sobě my, potomci jejich, vážíti a nedávati jim hynouti. Jakož zajisté je nám milá a vzácná nějaká památka po rodičích nebo přátelích našich, tož neméně vzácnými a milými nám mají býti všeliké ty drahé odkazy našich dávných předkův, jako jsou vlast, řeč, kraj, ale i zvyky a obyčeje. Nemáme se jich nikdy a nikde spouštěti, ale jako drahý poklad chovati a pak svým dětem zanechat.

Pálení svatojanských ohňů má u nás křesťanů také pěkný význam. Sv. Jan Křestitel byl totiž předchůdcem Ježíše Krista, hlásaje první skutečný příchod pravého světla (slunce) na tento svět, na kteréž on lid připravoval a očišťoval křtem, povzbuzuje ho k pokání.

Avšak vraťme se zase k našemu Radhošti! Stoupáme do výše pohodlnou pěšinkou a stinným loubím provázeni jsouce šveholem ptactva. Pot se z nás řine, ale my nedbáme, nybrž kráčíme statně v před, čekajíce těch věcí, jež nás na temeni hory mnoho násobně za naši námahu odmění. Co chvíle obracíme hlavy své, abychom, kde to možno, pokochali se vyhlídkou na krásnou krajinu, rozestřenou jako kniha pod námi. — Konečně po dvouhodinné namáhavé pouti staneme na temeni Radhoště. Zde zůstaneme přes noc, abychom viděli východ slunce.

V nějaké na rychlo sroubené boudě z haluzí a chvoji bude nám odpočívati až do dvou hodin s půlnoci. Pak se vzchopíme, a ejhle! na východě se blankyt víc a více pokrývá nacheť, po chvílce vystřelují paprsky už jako blesky, až pozvolna celé těleso nebeské u vši své kráse a velebnosti se vynoří. Co zatím jiní pozemčané pod námi sladký ještě dřímají sen a země zahalena je hustou tmou, my už jsme čili a ozáření přestkvělou koulí nebeskou. Péro básníkovo je příliš slabo popsati veškeru tu nádhernost a velebnost Helia.\*) Voláme jen: Milovniče přírody, pojď sem, viz, podivuj se a požívej krásy její sám! Věru, není divu, že tak mnozí národové

---

\*) Helios, bůh slunce.



a mezi nimi i Slované, slunce považovali za boha, jemu se kořice a jemu oběti přinášejíce! —

Východ slunce je také znamením nového života. Hrobové ticho, jež posud vládlo veškerému okolí, znenáhla mizí a tu i tam slyšeti už známky života. Zdáli zaznívá pískot valachovy píšťalky a štěkot psa: z nedalekého salaše vyhánějí ovce na pašu. A v tom již také hlasu svého pozvedne leckterý ptáček zpěváček, jenž probudiv se ze sladkého spánku, vítá libým zpěvem svým nový den.

Později na den jest s temene hory přeradostný výhled na milou naši Moravěnkou. Vyhlídka tato jest asi nejkrásnější u nás a jedna z předních v celém Rakousku. Co v Čechách Sněžka, v Uhrách Kriváň, ano, co ve Švýcarsku Rigi — to u nás Radhošť. Na úpatí samém vidíme s jedné strany Rožnov, s druhé Frenštát, dále zámek, fulnecký, Odry, Příbor, Místek, Frýdek, Moravskou Ostravu, mohutné zbytky hradu hukvaldského a nesčíslný počet vesnic, zámků, samot a široou planinu slezskou až za Ratiboř pruský. K západu spatříme všecka města po toku Bečvině až ku Přerovu, pak Olomouc a odtud dále až k Litovli a Mohelnici. K jihozápadu rozloženo je před námi celé Valašsko se svými horami, pahrbky a stráněmi, v dalekém pozadí pak i velebné Tatry s obrovským Kriváněm a Lomnickým štítem. Vrchy bezkydské: Ondřejník, Javorníky, Vysoká, Trojačka a j. kynou nám své pozdravy.

Takto jsme shledli dobrou třetinu naší milé vlasti moravské, a vše to: města a vesnice, luhy a nivy, lesy a háje, vrchy a kopce, jež jsme v kráse velebné spatřili, připomínají nám slova písně národní:

Ó jak krásná jsi ty, moje vlast,  
tys Čechů slast, má drahá vlast!  
Ó jak krásná jsi ty, moje vlast,  
v tobě plyne věčně moje slast!

Na temeni Radhoště strmí kamenný kříž, postavený roku 1805. rožnovským měšťanem Michalem Janíkem a jinými ještě dobrodinci, k němuž v den Proměnění Páně (6. srpna) zástupové zbožných lidí z blízka a z daleka putují. Tam, kde zbožní předkové naši pohanští klaněli se bohu Radhosti, nyní neméně zbožní potomkové křesťanští klaní se Spasiteli světa. Jaké my-

šlénky rodí v nás toto prosté přirovnání! Co bouřlivých už dob přelétlo přes našeho velikána! Byltě svědkem slávy a moci českého národa, byltě svědkem jeho úpadku a ponížení, a nyní se opětně raduje z jeho vzkříšení a povznesení. Pomyšlení to naplňuje nás radostnými pocity, že pokud Radhošť Radhoštěm bude, pokud téměř své vypínatí bude ke blankytným nebesům: potud že bude pohostovati na úpatí svém plémě slovanské, jež v ušlechtilé práci a snaživém vzdělání bude vyhledávati zdaru svého, zdaru milé vlasti a veškerého národa.

Hřbet Radhoště je holý a 1580 metrů od východu k západu dlouhý; roste na něm lišejník plicní, haferník a rozličné jiné byliny, jež jinde jsou vzácné. Dáme-li se od kříže k východu přijdeme za hodinu ku velikým skaliskům pískovcovým na spůsob schodů nebo stupňův utvořených. Lidé jmenují ty balvany skutečně »stupni«. Odtud nedaleko jsou »poustevny,« tak řečené dle poustevníka jakéhos, jenž se žde na konci minulého věku zdržoval. Lidé ukazují tu i místa, kde jeho domek a kaplička stály. Také spatřujeme dvě řady více méně úhledných bukův, jež on prý vysázel a konečně i poníže pramen křišťálové vody, již se občerstvoval.

Na blízku jest »mořské oko« asi osm metrů dlouhé a tolik též široké, pak díry (chodby), vedoucí do vnitř hory, o nichž se praví, že jedny vedou až k Velehradu, druhé prý k Jablunkovu a třetí posléze k Turci v Uhrách. U vnitř hory jsou prý poklady nahromaděny, jichž hlídají černokněžníci a draci. Čeho byli černokněžníci schopni, stůžž zde na příklad jedna o nich pohádka: Pásl ovčáček ovce, přišel černokněžník a povídá mu: »Ovčáčku, co ty ovečky roznesou na svých dlapkách zlata!« — Ale ovčáček povídá: »Ne zlata, ale blata!« — Tož ten černokněžník vzal toho blata, uťočil mu kulku, a to bylo samé zlato. Tak se ovčáček přesvědčil, že to nebylo blato — ale zlato. Když černokněžník odběhl, ovčáček zkusil, bude-li to zlato. Ale bylo to jenom blato! —

Od pousteven podržíme poněkud směr severní, až se poznenáhla obrátíme k východu, přejdeme Tanečnici (1081 m.) a po chvíli staneme opět u velikánských balvanův, jejichž některé části se nám zdají, jakoby z nějakého mlýna pocházely. Lid má to za dílo ďáblové, nazýváje to podivné složení balvanů »čertovým mlýnem.« Nedaleko odtud zvedá se hora, mnohem vyšší než Radhošť sám, totiž Kněhyně, mající 1257 metrů.

Avšak máme toho stoupání a pachtění dosti! Spokojeni jsouce s tím, co jsme shlédli a prošli, vrátíme se touž cestou zpět a popřejeme trochu klidu a odpočinku svým zemdleným kostem v nedalekém salaši. Bača, správce salaše, nás přívětivě vítá a vybízí k odpočinku. Nenecháme se dlouho pobízeti a už natahujeme údy své na zeleném drnu.

Pohověvše sobě a posilnivše se dobrou žinčicí a chutným chlebem, začneme si prohlížeti salaš a jeho zařízení, při čemž nám je nápomocen hovorný bača, tu vysvětluje, tam zase na něco upozorňuje.

Salaš sestává ze dvou hlavních stavení dřevěných: z koliby a pajty.

Koliba jest budova odkorky pokrytá, na způsob střechy na nizounkých stěnách postavená. V pravo v koutě stojí prkenný stolek komárník, na němž se suší hrudky syra. Od komárníka v levo je při zadní straně lava na posezenou a na spaní. Podél pravé stěny táhne se dřevěná náspa, od země trochu povýšená; na ni stavi se všeliké náčiní salašnické. Z předu postavena je nízká lavka na posezenou a na přelézání z venku do koliby. U levé stěny je uprostřed vatra (ohniště) drnem ohrazená.

Proti kolibě nedaleko stojí pajta, malá to ovčírna téhož způsobu jako koliba. Pajta rozdělena je napříč třemi struňgami (lésami, brankami) ve dvě. Zadní části, kde stávají ovce před dojením, říká se honěnica. Po dojení struňgy se rozehradí a ovce pohybují se volně po celé pajtě. Prostornost mezi kolibou a pajtou slove hať.

Kde se košaruje, tam pajty není, nýbrž jen koliba a pro ovce košár. Košár je ohrada do čtyřhrana ze struňg sestavená nebo ze dřívěk, podlouhlých to deštíc, spletená, v níž tolikéž struňgami oddělená honěnica. Košár postaví se na louce, ovce zůstanou na jednom místě 24 hodin, pokud totiž se zavírají, pak se posouvá dál a dále, až se všechna louka pokošaruje a tím pohnojí. Když pohnojí jednu lučinu (nebo i pole na stráních) terygajú (stěhují) se na druhou.

Náčiní salašnické k výrobě syra a másla potřebné je toto: 1. Tři gelety, dřevěné hrotky (dížky) bez ucha, s prostrčeným napříč kolíkem (úvazkem), za nějž se drží. 2. Tři putyry, dřevěné nádoby na 30—40 litrů; jedna na mléko vydojené, druhá na kyselé (kyselou žinčicí), třetí na pomyje.



3. Tři nebo čtyři škopíky. 4. Osm čerpáků čili mosûrek, dřevěných to nádobek více než pûllitrových z mosoru, totiž fládru bukového vysoustruhovaných. 5. Kotel na vaření. 6. Masnica (máselnice) na stloukání másla a 7. vošačka (putna).

Vrchní správu nad salašem vede bača; jemu podřízeni jsou valach a hoňák. Bača dojí ovce, tuží brynz, donáší dříví na oheň a vodu na pití a na vaření, košaruje, pastvu určuje a j. Bača bývá sporádaný ženatý muž. Valach je chasník svobodný, pase ovce a pomáhá bačovi dojiti. Hoňákem je ogar (hoch), který pomáhá valachovi pásti, obrací ovce od škody a při dojení přihání jednu po druhé z honěnice. Všichni noclehují v kolibě; bača spává na lavě, valach a hoňák na zemi, čerstvými četinami (ratolestmi) a huněmi postlané.

Ráno při šesté hodině ženou se ovce na pašu, kdež pobudou až do hodiny jedenácté. Od jedenácté do čtvrté jsou zavřeny v pajtě nebo v košáře, ode čtyř pasou se zase až do slunce západu. Od jara do svaté Maří Magdaleny (22. července) dojí se ovce třikráte za den: časně ráno, o poledni a večer, potom pak jen ráno a večer. Než se počne dojiti, vezenou se ovce do honěnice, prostřední struŕga se zatáhne až na malý otvor; s této strany před struŕgami sednou si bača a valach proti sobě na pomostek. Bača má geletu mezi kolenoma. Pomostek je sbit ze dvou desek v rovném úhlu, dolní deska má z předu dvě nízké nohy, tak že k dojícím je šikmem nakloněna, zadní je oporou zádûm. Hoňák je v honěnici a pohání ovce. Ty pak jsou již tak zvedeny, že jedna za druhou otvorem vyjde, sama na pomostek vystoupí a podojiti se dá, načež druhá ustoupí a před struŕgami v pajtě zůstane.

Mléko vydojené přecedí se cedílkem (čistou šatou) do putyry, podglagá se čili »podpusť« glagem, telecím to žaludkem ve vodě namočeným, načež brzy se syří. Mléko sražené roztřepe se topárkou (hûlkou od masnice). Potom sedne si bača na geletu, na níž si byl podložil břílu (šled, plochý kámen), podstaví putyru psíkem (malou třínožkou jedlovou, na jaké se kovají koně), aby šikmo stála, a rukama shání sýr ve hrudku, kterouž pak vloží do hrudařky (čisté šaty) a pověsí na klín, aby odtekla ze syrovátky. Potom položí se hruška na komárník, kde leží asi týden. Po té naloží se na oheň, nad ohněm se pověsí kotel na kumhár (také havač řečený; je to dlouhý kûl mezi trámce stěny kolibové nad vatrou



zastrčený), do něho vleje se žinčica (syrovátka) a vaří se čtvrt hodiny. Když se začíná zdvihati, kotel s ohně se odstaví, urda (smetana) na vrchu usazená vařachů se sbírá a ob den v masnici stlouká. Podmáslí říká se kysla. Žinčicu uvařenou, řečenou zvárnicu čili brždálku salašníci sobě osolí a čerpáky nabírajíce popíjejí; nevypitá vleje se do nošačky, kde skyslí na ocet. Chce-li bača hostě uctiti, jak to ostatně vždy činívá, dá mu teplé žinčice (surdou), to prý je pro pány, brždálku »ať prý pijú choří (nemocní)«. — Když se žinčica vaří, sýr zbylý sráží se v drobty, kteréž zovou rakem. Bača »chytá« raka vařachů a dává hoňákovi, jemuž po starém obyčeji náleží. Sýr z raka je nejlepší. Prázdný kotel vydrhne se potom pancířem (řetězem). Sýr ovčí neboli brynza v hručkách doma se rozmísí a naloží do fasek, načež jej prodávají obchodníkům valašským, kteří jej v nošačkách po Moravě roznášejí.

Na salaších tráví ovce 16—20 neděl, od začátku května až do konce září. Některý salaš patří i několika podílníkům (míšaníkům), kteří společně dávají své ovce pásti. Míšaníci dostanou sýra po čtyřech kilogramech z dojky, kterýž se jim každou sobotu odvažuje. Bača a valach dostanou za veškeru práci svou výpasku po centu brynze, po osmi zlatých, po kousku polička při kolibě na zemáky a pohanku a pak hnůj z hatě.

Na Rožnovsku Valaši mívali za pánů Žerotínů svého valašského vojvodu, jehož jim ustanovila vrchnost; ten měl ke své ruce dvanáct »úředních« a dva »rozkazovače«. Povinností vojvodovou bylo vyšetřovati, kolik ovec se na každé javořině (pasínku) napásti může, a přihlížeti k tomu, aby valaši dobře ovce pásli, dobrou brynzu dělali a míšaníkům z každé dojky po desíti librách sýra vyvážili. Za pastvu platili míšaníci vrchnosti z ovce po sedmi krejcařích tehdejších peněz. Vojvoda měl od vrchnosti služby třicet měřic rži (žita) a několik věder piva, cent soli, kůže na boty a něco peněz; na koně padesát dvě měrice ovsa a dvě fůry sena. Mimo to bral z každého sta ovec po pěti librách brynzy. —

Rozloučivše se s bačou na salaši radhoštském a poděkovavše mu za řádné vysvětlení života a práce salašníkův, ubíráme se zpáteční cestou zase do Rožnova, chtěje odtud vniknouti do východního kouta Valašska. Kdekoli se nám objeví krásná vyhlídka, sestupujícím s Radhoště, zastavíme se a ještě jednou

pohlížíme na utěšenou krajinu kolem Nového Jičína. V pravo vidíme na říčce Lubině rozložený Frenštát, jenž průmyslem, zvláště tkalcovským se živí, v levo zalétáme v duchu do klidné dědinky Hodslavic, proslulého to rodiště slavného dějepisce českého Františka Palackého. Palacký narodil se zde 14. dne měsíce června roku 1798. Byl synem učitele. Studoval v Prešpurku a ve Vidni. Roku 1823. odebral se do Prahy, aby se oddal dějezpysu domácímú. Roku 1828. zvolen za historio-grafa (dějepisce) království českého. Hlavní jeho dílo, jež nehy-noucí má trvání, jsou Dějiny národa českého v Čechách a na Moravě, jež začal vydávati německým jazykem r. 1836. a českým r. 1848. po přípravě téměř třicetileté. Dějinami jeho probudil se národ náš k novému životu, a národ vděčný nazval jej proto svým Otcem. Kromě Dějin sepsal neunavný Palacký řadu spisův, jimiž oslavil sebe i národ svůj. Věru naše Mora-věnka může býti hrda, že zrodila muže, kterýž slavné těší se pověsti po všem vzdělaném světě.

A což Valaši? Ti mohou s hrdostí říci: »Ejhle, náš rodák!« — Palacký zemřel v Praze 26. dne měsíce května roku 1876. Pochován je v Lobkovicích u Mělníka v Čechách. Rodný domek jeho v Hodslavicích je zakoupen od spanilomyslných a vlasteneckých Moravanův a stal se tak jměním národním. V domku tom jsou všechna jím sepsaná díla vyložena, aby každý, kdož ho navštíví, měl pojem o pilnosti a pružnosti ducha Palackého, jenž až do posledního vzdechu svého pro svůj drahý národ a milenou vlast pracoval.

Jako Palacký vyšli i mnozí jiní křísitelé národa z prostých, jednoduchých domků, z neúhledných chaloupek, o nichž básník takto pje:

Chaloupky naše, buďte požehnány!  
Po vlastech porozseté v sadů lůně  
fialky skromné jarní, vzácné vůně,  
z vás první květy na věnec nám dány.  
Vy chudé, nuzné betlemské salaše,  
nad vámi plála hvězda mesiáše,  
budoucích chrámů prvotinské stany —  
chaloupky naše, buďte požehnány!

Chaloupky tiché, buďte požehnány!  
Nad hrobem starým kolébky vy nové;  
z vás první vyletěli skřivánkové,  
nesouce jarní písně v nebes stany;  
vy poušti širošířé zřídla čistá,  
vy rajským květem posvěcená místa,  
vy skvosty z rumu slávy vykopány —  
chaloupky naše, buďte požehnány!

(Václ. Šolc.)

Takto na mysli uvažující, kráčíme dolů po štavnatém drnu  
a ve příjemném stínu věkovitých kmenův, až sestoupíme na  
cestu, jež nás zavede zpět do Rožnova.





### III.

Hutisko. — Nesnáze v duchovní správě a ve školství. — Bečva rožnovská. — Bída rolníková.

**R**ožnova dáme se po okresní silnici podél Házůvky k Hutisku. Cesta míjí nám rychle po rovině vesnicemi Tylovicemi, Hážovicemi a Viganticemi, jež jsou s Rožnovem a mezi sebou tak spojeny, že se zdají býti pouhou ulicí rožnovskou. Kolem do kola vidíme jako vyjímkou úrodná pole, a zvláště příjemně dojmají nás zahrady a ovocné sady, které se rozkládají v řečených dědinách na obou stranách potoka. Avšak čím blíže přicházíme k Hutisku, tím více pnou se opět stráně horské do výše, vesměs krásným lesem, po většině jedličnatým, zarostlé. Se strání pokukují na nás chatrče pasekářské a zhusta spatříme malícké stádo ovec, jež na zelené trávě si pochutnává. Tu a tam zazní k nám i zvonec pasoucích se krav a čtveračivá píseň ogara-pasáka. Za hodinu jsme na Hutisku, kde nás pohostinu přijme pan farář Š . . . Těšíme se z toho, majíce úmysl té příležitosti použiti, abychom poznali zdejší okolí.

Hutisko je velmi rozložitá obec, jako skoro všechny osady v hornatých východních částech Valašska, po údolí nepatrného potoka, po roklích a stráních horských. Při silnici, která vede z Rožnova přes kopec Soláň do Karlovic a odkud my jsme přišli, je toliko několik domů, mezi nimiž první zaujmají místo kostel sv. Josefa na návrší, vedle něho fara a škola; poníže stojí velická zděná chalupa, bývalé fojtství. Duchovní správa v těchto hornatých částech Valašska je velmi obtížná. Lidé mají do kostela až dvě hodiny cesty, a lze si pomyslíti, že jenom tenkrát jim možno navštívit chrám Páně, je-li obstojné počasí. V roklích a raztokách, napadne-li v zimě mnoho sněhu,



tráví lidé třeba několik neděl, než mohou opustiti svá bezděčná vězení. Že pak i děti nechodí do školy, netřeba dokládati. Tu dbalejší rodiče, umějí-li sami čísti a psát, učí své dítky těmto nejnnutnějším vědomostem. I jest v takovýchto rozházených osadách valašských mnoho dětí, které v roce sotva po dva měsíce do školy přicházejí. Vzdálenost od školy, která dopouští toliko starším dítkám školu navštěvovati, nepohoda v zimě, plískanice (»pluty«) z jara a na podzim, pasení dobytka z jara a v létě, pomoc, které očekávají a používají rodiče jejich při práci a při živobytí vůbec, chatrný oděv a jiné věci jsou příčinou tohoto neutěšeného zjevu. Ani zakládání škol v odlehlejších částech obce zlu tomu neodpomůže docela. Náprava jediná byla by tím, kdyby v každém údolí, v každé kotlině, v každé raztoce škola se založila, a ještě by bylo mnoho pasek, mnoho chaloupek velmi vzdálených. Tak by se stalo, že by jediná politická obec měla i pět škol jednotřídních, jakož nyní skutečně mají některé už po dvou i po třech školách. Avšak při tom zakládání škol je chudoba obcí velikou, téměř nepřekonatelnou závadou. Což pomůže některým obcím podpora i dvou tisíc zlatých, když druhých dvou tisíc nebo i více nemohou sehnati a tak jenom dluh na bedra svá uvalují! V některé obci bylo by skutečně třeba, vystavěti školu nákladem zemským, aby pak stavitel již jenom klíč obci vydal! . . . V našich horách pomohlo by snad i zařízení kočovných učitelův, jaké je na příklad ve Švédsku. Avšak doufejme, že ve příčině osvěty a vzdělanosti se na Valašsku učiní, co bude možná učiniti. —

Vystupujeme na pahorek, který se vypíná nad kostelem hutiským, a milý otevře se nám výhled po okolní krajině. K severu ční strážce Valašska, mohutný Radhošť, na jehož holém temeni bystré oko postřehne kříž, ačkoli vzdálenost činí více než tři hodiny. Stráž Radhoště s této strany (jižní) je nedostupna pro velikou příkroť svou. Na úpatí radhošťském viděti rovněž velmi roztrousené vesnice Dolní a Prostřední Bečvu, kolem nichž v těsném údolí řeka Bečva se vine. Na horním toku jejím je osada Horní Bečva, která se táhne nejméně pět kilometrů až k samým pramenům Bečvy, totiž až ku vrchu Vysoké (1020 m.). Bečva tato, řečená rožnovská, běře se od Vysoké směrem západoseverozápadním, jež podržuje až do svého spojení s Bečvou vsackou na délku 36 km. S obou stran jsou příkré vrchy. Rychlost její jest až k Rož-

novu od 15—9 metrů na jeden kilometr, odtud spádu ubývá až na 5 metrů. Stráně poboční až k Rožnovu jsou po většině lesnaté a milého poskytují pohledu. Od Rožnova až ku Meziříčí rozestupují se vrchy více méně, dělajíce místo pěkné rovině. V pravo i v levo hrčí se strání horských do Bečvy četné bystřiny.

Cestovatel po kraji valašském, zejména po okrese rožnovském a vsackém, milých vůbec zažije pohledů na krajinu. Údolí a rovinky jsou jediné podél Bečvy a jejích přítokův, ostatek je samá stráň, vrch a kopec, samá kotlina, raztoka a »grapa«. S vrchů těch naskytuje se poutníkovi překrásný rozhled po Valašsku, oko pozorovatelovo mile spočine na zelených vrcholcích lesních, rádo se zahledí na chatrče z bujného zelení tam na strání vyhlížející, zrak zaletí do údolí, kdež útulná kyne nám víska, — ale pro obyvatele není to věru velikou rozkoší. Mát země úrodné málo. Bída a chudoba je po většině zde domovem.

Jediné řečené rovinky splácejí Valachovi jeho práci, ostatní polnosti jeho na stráních a pahorkatinách nevyplácejí se; práce je zde nevděčna a nad míru namáhava. Deště a lijáky splakují nuzně spracovanou zemi, ano někdy i úrodu do Bečvy a jejích přítokův. Až bude tok Bečvin upraven a návrší a stráně zalesněny, o čemž se nyní pilně pracuje, pak bude obyvatelstvo valašské zbaveno velikých svízelů. V příčině hospodářství polního je tedy Valašsko, zvláště dotčené okresy ve zlém, jsou nejnuznější téměř na Moravě. Neurodí-li se zemědělcův a zelí, nezarodí-li strom ovocný, je bída. Proto se chápají obyvatelé, kde jen mohou, všelikého výdělku, menšího obchodu a průmyslu, aby se vyživilí s rodinami svými. Mnoho jich odchází přes leto do práce, zejména na žně »do Moravy« a do Rakous. Továrny v Krasné, v Karlovicích, na Hrozenkově a Vsetíně mnoho rovněž přispívají k výživě obyvatelů. Kdo pak zoufá konečně nad živobytím svým, opouští domov, hledaje blaženějšího (!) bydla za mořem. Že žádné krajiny nestěhují se bohužel tak valně do Ameriky, jako právě z Valach, zejména ze Vsacka a Rožnovska.

S vážnými myšlenkami, do nichž jsme se zabrali úvahou o bídě lidu valašského, sestupujeme s pahorku do pohostinné

fary. Prohlédneme si ještě hezký kostelík, v němž nás zajímá zvláště pěkná socha pěstouna Spasitelova nad hlavním oltářem, shlédneme si ještě staré fojtství, v němž vojvoda valašský se svými úředními hromady odbýval a kdež prý i císař Josef II. cestuje Valašskem se pozdržel a koupiv zde několik ovec na salaš jako míšaník je pásti dal — a rozloučíme se s naším laskavým hostitelem.





#### IV.

### Solanec, Soláň. — Hory a chalupy valašské. -- Karlovice. — Bečva vsacká.

**H**ustiska běřeme se silnicí dále do Karlovic. Jdeme vesnicí Solanecem, rozloženou dílem po stráních a kopcích. Silnice stoupá víc a více. Z počátku neznamenaíme unavení svých údů, ba mřlou je nám cesta procházkou lesem se všech stran nás obklopujícím.

Ač slunko jinde žhoucimi paprsky svými nepohodlným se stává, nám pod stinným a zeleným baldachynem nemůže v cestě naši překážeti. Jen tu a tam prodírají se ohnivé paprsky jeho jako blesky skrze koruny mocných buků, štřhlých jedlí a vonných smrků.

Zastavujeme se každé chvíle, bychom se nadýchali svěžího vzduchu lesního, prosáklého vonnou pryskyřicí, poslouchajíce hvizdot drozda, klepot datla a zpěv ostatního hejna nebeských koncertistův.

Avšak čím výše vystupujeme, tím více řídne les, ustupuje úhledným pasekám. Staneme, obrátíme se a žasneme z pohledu, který máme na širou krajinu pod námi se rozkládající. Kotliny, vrchy a stráně okolní jsou vesměs bujným lesem zarostlé. Jedle a smrky převládají nad ostatními stromy.

Majetník hrabě Kinský vede všude na svém panství vzornou správu lesní. Kráčíme ještě maličko vzhůru a jsme na vrcholu Soláně (900 m.), kdež v dosti prostranném hostinci »na čertáku« svým údům pohovíme.

Odpocínuvše sobě a posilnivše se vyjdeme ven a obzíráme krajinu, která co do rozmanitosti nemá sobě rovné. Jelikož



nám už nikde nebude vystoupiti tak vysoko, jako jsme nyní na Soláni, a jelikož odtud na všechny strany spatřujeme hory valašské, stůž zde jejich stručný popis.

Veškeré Valašsko prostupují odnože Moravských Karpat čili Bezkyd. Část Karpat, jež tvoří hranici naproti Uhrám (od hory Makyty až po Trojačku) sluje u lidu též Javorníky dle vrchu Javorníka nad Mlynaříkem (1017 m.) tak jmenovaná; spadá do území obcí Karlovic, Nového Hrozenkova a Halenkova. V této pohraničné části jsou mimo Javorník, Makytu (923 m.) a Trojačku neboli Bezkyd (950 m.) ještě vrchy Kyčera černánská (885 m.) a Stolečný (960 m.)

Od této hlavní části Bezkyd vycházejí dílem na sever, dílem na západ a jihozápad četné odnože poboční, jež si pro snadnější přehled na čtyři oddíly neboli pásma rozdělíme.

První pásmo horské pne se od Vysoké obloukovitě k severu až ku Kněhyni a odtud západně až ku Pohoří neboli Petřkovské hůře (540 m.), kdež pomalu sklání se na rovinu při Bečvě a Odře, jak už z předu jsme byli podotkli. Mimo jmenované vrchy a pak známého nám také velikána Radhoště jsou zde ještě kupy Kladňaté (913 m.), Okrouhlého (1190 m.), Javorníka (916 m.), Ondřejníka (904 m.), Myší hory (756 m.) a Trojačky nad Domoracem. Pásmo toto dává vznik četným bystřinám, tvoříc zároveň předěl velikých řek Dunaje a Odry. Jižní svahy jeho odesílají totiž své vodstvo do Bečvy, Moravy a Dunaje, severní pak vysílají vody své přímo do Odry.

Druhé pásmo horské rozkládá se mezi obojí Bečvou od východu na západ, vyplňujíc největší část našeho Valašska. Začátek jeho až téměř po vrch Cáb sluje u lidu Bezkyd. Prorýváno je četnými potoky a ručejí horskými, podél nichž jsou misty nejlahodnější údolíčka. Vrchy Soláň, Tanečnica (912 m.), Šerhovna (907 m.), Cáb (841 m.), Holomúc a Dušná (742 m.), Medůvka (608 m.) a Šlahorna (529 m.) jsou uprostřed tohoto pásma, činíce také rozhraní oněch bystřin, jež se valí dílem k jihovýchodu, spadajíce do Bečvy vsacké od Karlovic až po Ústí u Vsetína, dílem k západu od Vsetína až po Meziříčí, ale dílem také šumí k severu do Bečvy rožnovské. Kotliny, raztoky, údolí a úbočí horská jsou zde z části osamělými, z části skupinami pasek pokryty, nebo jsou v nich roz-

loženy i celé vesnice (Bystřice Velká a Malá, Bystřička, Lhoty, Rouštka a j.).

Pásmo třetí činí odnože od hlavní pohraničné části Mor. Karpat (Javorníků) od Trojačky na severu počínajíc až k řičce Senici u Polánky na jihozápadě. V části této jsou vrchy Strklavá (794 m.), Filka (761 m.) a Padílek (711 m.).

Pásmo konečně čtvrté jde od Senice a Bečvy vsacké na západ až po Hostýn (732 m.). Hřebeny jeho vrchů činí taktéž rozvodí mezi poráčím Bečvy s jedné a poráčím Dřevnice a Rusavy s druhé strany. V tomto pásmu jsou kromě památného Hostýna vrchy Syrákov (528 m.) a Chlevysko u Liptála, Křížový (670 m.) u Vsetína, Juříkov čili Lazy (666 m.) nad Mikulůvkou, Hůrka a Hradiště u Loučky, Strážce (425 m.) u Krasna a Stráž u Choryně.

Přehlednuvše největší část jmenovaných hor valašských se svého povýšeného stanoviska na Soláni kráčíme zvolna dolů po silnici, majíce ustavičně před sebou pohraničnou část Karpat, pod nimiž táhne se od východu k jihozápadu úval Bečvy vsacké. Sestupujíce miníme několik pasek s úhlednými dřevnými chaloupkami, kolem nichž rozkládají se skrovná políčka, na nichž se seje hlavně rež (žito), ječmen, oves a pohanka; pšenice je na Valaších velmi málo. Avšak i obilí, co je, bývá obyčejně do nového roku již stráveno. Hlavní plodiny, jež se sázejí a po celou zimu a léto přední bývají potravou, jsou »zemňáky« a zelí. Stromové všude, zvláště na pasekách, je hojnost. Pěstují se většinou trnky (švestky), hrušky a jabloně; třešním drsný vzduch valašský nesvědčí. Zarodí-li zemňáky a povede-li se ovoce, je Valachům hej! —

Cesta vede místy vedle roklin a propastí, tak že, jede-li vůz, jest míti se na pozoru, aby do propasti některé nevyvrátil. Kola obě musí hamovati a koně silnými držáky opatřiti. Obyčejně jezdívají po silnici této z Rožnova do Karlovic a naopak jen lehčí povozy, s nákladem jezdívá se z Karlovic přes Vsetín. Do Soláně nebylo by možná. Silnice tato, kterou v letech třicátých našeho věku vystavěl rožnovský vrchní, podotčený J. Drobník, mohla se vésti snadněji a pohodlněji úžlabinami kolem Soláně, a byla by se i menším nákladem vystavěla, avšak umíněnost panská poručila a robotník Valach pracoval! — Odbočíme trochu na levo do údolí Jezerného, kdež spatříme veliké jezero asi 40 m<sup>2</sup> plochy zaujímající, z něhož bystřina

vytéká a jehož poměrně vysoké položení náš podiv vzbudí, a pak se dáme opět na silnici.

Jsouce však poněkud již unaveni chůzí, odbočíme s cesty pod košatou hrušku a v jejím příjemném stínu si trochu odpočineme. Avšak sotva jsme si poněkud pohověli, přichází k nám statná Valaška z blízké chaloupky, nesouc nám na talíři brynze a černého chleba a pobízejíc nás, abychom Božím dárkem nepohrdli. Nedáme se pobízeti dvakráte, ale chutě pojídáme dárku nám přineseného. Nasytivše se a uhasivši žízeň čistou, pramenitou vodou, běřeme se k chaloupce, bychom si ji prohlédli. Gazda (hospodář) nás vítá na prahu a milerád vyhovuje našemu přání, vysvětluje a vykládá nám zařízení domku svého.

Chalupy valašské jsou skoro všechny ze dřeva. Ano i v městech, zvláště na Vsetíně a v Rožnově, viděti ještě mnoho dřevěných chalup. Ale v posledních letech stavějí se domky v městě i chalupy na dědině ze tvrdého staviva. Ač na Valašsku je dosti hor, tož přece je dříví nyní mnohem dražší než za dřívějších časův, a zámožnější poněkud Valach buduje si domek z kamene a cihel (zděnicí).

Když nová dřevěná chalupa se staví, položí se na zemi do čtyř úhlů čtyři kameny, podúhelníky řečené, na nich sbije se srub z osmi nebo devíti dřev řádně otesaných, na srub připevní se podkrovnice, do ní ve dlaby krovy a svisle, střecha pobije se šindelem. Na podúhelníky položí některý hospodář po penízi, desetniku nebo čtveráku, kterýž se ukryje v dírci ve spodním dřevě vydlabané. A to proto, aby se držely peníze při domě. Skuliny mezi dřevy vycpou se mechem čili vymší se, v jizbě pak vymažou se hlinou a obličí. Okna dvě, tři jsou malá, tak že by se jimi sotva člověk »prosúkal«. Na pasekách viděti někde i tak řečené habanské chalupy. Zdi jejich skládají se totiž ze dvou řad proti sobě stojících prken, do jejichž nitra vpěchuje se hlína s vápnem. Střecha je rovněž taková. Způsob této stavby donesl se na Valašsko prý jakýmisi Němci z Hanoverska, a podobné domky stavějí se místy i na Slovensku v Uhrách.

Zvláštní kuchyně v chalupě není. V jizbě v pravém koutě ode dveří je pec, při ní z předu tak řečeny kútek, kdež se na vatře topí a vaří. Nad kútkem je zděný komín vyčnívající nade střechu. Někde, zvláště na pasekách, sáhá komín toliko do stropu, odkudž pak otvorem kouř valí se na hůru (půdu.)



Kdo nezná tohoto zařízení, myslí, že v chalupě hoří, vida kouř všemi skulinami ze střechy se valiti.

Nábytku je v jizbě poskrovnu. Na pravo níže povalu (tla, stropu) táhnou se podél přes jizbu dva tenké trámce vedle sebe, lišтва, na níž se všelicos staví; od ní napříč ku pravé stěně připevněna jedna, dvě neb tři bidla, na něž se věšívají všední šaty. V levém koutě z předu stojí stůl o skřížených nohách, za ním do kouta dvě dlouhé lavy, naproti stolu v pravém koutě ložnice (postel). Ode dveří v levém koutě je polica na náčiní, často pouhé prkno, v pravém při peci stojí ruční mlýnek. Kromě ručního mlýnku mají buď v síni nebo venku pod střechou umístěnou žrnu (žernov), skládající se z kamene (žernovu), nad nímž visí koš jako v obyčejném mlýně. Do pohybu přivádí se nohama. Mouka ze žrny je jemnější a čistější než ze mlýnku ručního.

V komoře je s úsek (truhla) na mouku, bečka na zelí a příhrada na »zemňáky.« Truhly se šatstvem svátečním i s penězi uhospodařenými jsou na hůře; neboť na Valaších málo kdy hoří (vyjimku činí některé vesnice v nejnovější době) a bezpečnost majetku je málo kde taková jako zde. Chalupy bývají ve dne i v noci otevřeny, a zvláště na osamělých pasekách lidé nechávají venkoncem všechno otevřeno, i když jsou třeba půl hodiny od chalupy v práci na poli. Zlodějů domácích není, nebo pouze vyjimkou. Také nebylo slýcháno, aby kdo na Valaších byl loupežně v noci přepaden, ať je to kteroukoliv hodinu.

Poděkovavše dobrosrdečnému a prostému gazdovi i milé gazdění, spěcháme dále a po půlhodinné ještě cestě přirazíme do Karlovic. Karlovice se rozdělují na Velké a Malé; leží v údolí při Bečvě vsacké a při silnici vedoucí jednak k severovýchodu do Uher, jednak k jihozápadu na Vsetín. Dědina je velmi rozložita po údolích Leskovém, Podtatém, Jezerném, Pluskovci a j., ale též po okolních stráních a po pasekách horských. Obě obce mají 4666 obyvatelů ve 626 domech. Založeny jsou teprve r. 1710. od Karla Jindřicha ze Žerotína, který sem povolal osadníky Slováky, Poláky i Čechy, propůjčiv jim mnoho svobod a osvobodiv je od placení nájemného na několik let.

Kostel Marie Sněžné vystavěn je roku 1754. od Františka hraběte ze Žerotína ze dřeva v podobě kříže. Před tím patřily Karlovice pod faru do Rožnova, 15 km. vzdáleného.



V Karlovicích je skelná huť, již má v nájmu od hraběte Kinského Šalomoun Reich a spol. Vyrábí se v ní sklo tabulové a z broušeného skla rozličné nádoby, jež se vyváží na Vsetín, druhdy do Polomy, na stanici železniční, odkudž pak putují do všech úhlů světa.

Okolí Karlovic je velmi krásné, ze dvou stran lesnatými stráněmi obestřené a v rovině podél Bečvy úrodné. Obyvatelé zanášejí se mimo rolnictví chovem dobytka hovězího i ovčího, a mnozí docházejí také obživy ve zdejších hutích. Nad Karlovicemi, při hořejším prameni Bečvy, je druhá skelná huť (Marianská), rozkošnými lesnatými stráněmi obklopená.

Vyvěrajíc na jihozápadní straně Trojačky (Bezkydu) ve výši asi 800 metrů, Bečva vine se jako hádě mezi šťavnatými lučinami k jihozápadu ke Karlovicům a běře se tímto směrem dále až k dědině Ústí u Vsetína. Její spád jest až potud od 9—4 m. na 1 km. Kopce a vrchy na obou stranách řeky dosahují výše 160—200 m., a jsou od Halenkova počínajíc až k Ústí více méně holé, ale nyní jsou už většinou zalesněny. Údolí samo má prosté výše od začátku Bečvy 600 m., u Ústí 360 m. Od Ústí běře se klidnějším tokem dále k ssz. přes Vsetín až k Meziříčí. Spád řeky je zde 3—2·3 m. na 1 km.; výška roviny od 360—300 m. Poněkud širší údolí je u Hovězí, Vsetína, Jablunky a u Meziříčí. Stráně poboční v této trati jsou lesnatější. Nejdůležitější přítoky vsacké čili Horní Bečvy jsou v pravo Ratkov a Brodská v Novém Hrozenkově, Jasenice u Vsetína a Bystříčka u »Nové hospody« v Bystříčce; s levé strany přibírá Stanovnici na Hrozenkově, Senici, největší to přítok prýstící se pod Makytou a vlévající se u Ústí, pak Ratibořku pod Ratibořem a Loučku pod Krasnem. Vsacká Bečva má délky až do svého spojení s Dolní čili rožnovskou u Meziříčí 57 kilometrů. Obě Bečvy, jak už podotčeno, jsou divoké a způsobují někdy povodněmi svými z jara a na podzim náramné škody na polnostech, zničující i veškeru úrodu hospodářovu.

Karlovice jsou nejzámožnější obcí (můžeme-li vůbec o zámožnosti na Valašsku mluvit) z hornatých osad okresu rožnovského. Mají také nejpeknější budovu školní z celého téměř Valašska z roku 1879. Je jednopatrová a dvoutřídní. Kromě této jsou na Karlovicích ještě dvě školy.

Ku řádnému hospodářství a hlavně ku spořivosti pobádá obyvatelstvo zdejší nájemce hutí Šal. Reich, který zde bydlí a

po mnoha let je též starostou obecním. Řečený muž, ačkoli žid, těší se neobmezené důvěře lidu a činí takměř jedinou čestnou výjimku mezi valašským židovstvem, které je obyvatelstvu svými kořalnami na velikou záhubu.

Obyvatelé karlovští liší se poněkud i vzezřením svým od svých sousedů Hrozenkovanův a jiných Valachů. Kdežto sousedé jejich mají ztepilé postavy, obličej podlouhlý, mají Karlované více kulovaté a postavy jsou nižší a tak říkáje hranatější. Jejich spořádanější hospodářství, domácí i polní, a tudíž poměrně větší jejich zámožnost, jakož pak i jejich tělesní ráz činí, že panuje jakási vzájemná nedůvěra, ba nechť mezi nimi a jejich sousedy.

Pro svou krásnou polohu hodí se Karlovice i za letní sídlo mnohým na prsa chorým, a také skutečně mnoho takových neduživců léto zde přežije.





## V.

Nový Hrozenkov. — Kořalka a jiné vady. —  
Stěhování do Ameriky. — Halenkov. — Hovězí. —  
Johanová a Ústí.

**R**ozloučíme se s Karlovicemi a jdeme silnicí jako stůl rovnou podél Bečvy do Hrozenkova a tudíž také už do okresu vsackého. Zastavíme se před samou dědinou ještě v huti Reichově. Huť pochází z let šedesátých a tvoří takměř osadu sama; neboť kolem huti jsou domky dřevěné pro dělníky vystavěny. Dělníci jsou dílem domácí obyvatelé, dílem Čechové a něco málo Němců. Na sta se jich zde zaměstnává buď děláním skla nebo broušením, nebo rytím čili gravírováním. Ve všem jest se nám podívat zručnosti, s jakou se to děje. Kázeň udržuje se tu vzorná. Za půl hodiny jsme na Hrozenkově.

**Hrozenkov** (Nová dědina) je velmi rozložitá osada. Větší díl však leží při okresní silnici, vedoucí přes Halenkov, Hovězí a Ústí do Vsetína; zbytek je rozložen po údolích Vrančí, Stanovnici, Ratkově a j. Žije zde 3900 obyvatelů. Vystoupivše nad kostelem na stráně pohlédneme na údolí Bečvino, kdež jmenované osady spatříme: tu skupení domků při silnici, tam opět na stráni několik chalup, onde zase řadu v pobočném údolí; ale nejvíce domkův je všude kolem kostelů. Pozorujeme-li takto rozlohu valašských osad, připadá nám bezděky myšlenka, že na místech jejich prostíraly se kdysi hluboké lesy, které však sekeře ustoupiti musily. A je tomu tak! Výše jmenované rožnovské osady, Bečva Dolní, Prostřední a Horní založeny jsou pány Žerotíny koncem 17. věku, Karlovice, jak řečeno, začátkem 18., Hrozenkov a Halenkov založil ve druhé polovici 17. věku hrabě Jiří Illezhazi, majetník panství vsackého.

Osazování dalo se dílem Slováky, dílem povoláni byli sem lidé ze všech končin Moravy, pak Slezska i z Čech a Polska.

O založení Hrozenkova četl jsi, milý čtenáři, snad už jinde mé vypravování,\*) pročež nebudu to zde opakovati, podotýkaje pouze, že Hrozenkov má své jméno prý od hrůzy, kterou měli lidé před loupežníky zdržujícími se ve zdejších lesích, a že takměř třetinu obce tvoří Orsáci, pocházející od Michala Orsáka a jeho tři synův Jana, Martina a Adama.

Nejpěknější stavení mimo kostel a faru je škola, nyní trojtřídní, vystavěná o jednom poschodí r. 1858., a pak hostinec Orsákův »na Vranči;« ostatní jsou skoro všechna ode dřeva.

Obyvatelé žijí se rolnictvím; avšak polnosti jsou po většině na stráních a kopcích, a úroda je velmi skrovna. Mimo polní hospodářství provozují ještě bedlivě salašnictví. Hlavních salašův je čtrnáct se 130—450 ovce; menších je šestnáct s 50—70 ovce. Ovce jsou 20 neděl na horách (salaších), kam se »odterygají« (odstěhují) též majetníci i s rodinami svými. Při tom terygání ženou ovce několikrát kolem kostela a majíce smeknuto prosí Boha o hojné požehnání. Ale i jinak jdouce kolem kostela smekají Hrozenkované širáně, dávajíce je na hlavu, až zajdou za kostel, což se nám velmi líbilo, a také soudili jsme z toho, že obyvatelé jsou zde v pravdě pobožní.

Avšak jest se nám dotknouti zde bohužel zlé věci. Z Hrozenkova stěhuje se nejvíce lidí do Ameriky; hledí tak uniknouti trampotám životním. Avšak zřídka kdy docházejí tam ukojení fužeb svých.

Ku stěhování tomu zavdávají na Hrozenkově, jakož i jinde mnohé a smutné příčiny, jež v krátkosti povíme. Jsou to předně špatné hospodářství, pak pijanství a posléze procesirování (soudění).

Zmínili jsme se už, že hospodářství polní ve mnohých obcích valašských nestačí, aby se rodina vyživila. Tuť nevyhnutelno sáhnouti po jiném i oddati se výdělku a průmyslu. Kdo pracovati chce, kdo navykl mírnému živobytí, ten zajisté se uživí a opatří svou rodinu vším potřebným. Příležitosti ku práci je dosti. Ale nešťastná kořalka všechny dobré úmysly zvrací. Kde ta si zbudovala svůj trón, tuť veta po domácím míru, veta po rozumném hospodářství, hmotný a mravný úpa-

\*) Viz na př. mé »Pohádky a pověsti z mor. Valašska«, str. 62—64.



dek rodiny je nevyhnutelný. Dluhy a konečně — dražba statku jsou toho strašlivým následkem! Jak úžasně holduje se jenom na příklad na Vsacku kořalce (již jmenují zde rozdivnými jmény grňa, gergelica, čmrňa, gebula a j.), pozná každý z toho, řekneme-li, že na jediném Vsetíně spotřebuje se na 3500 věder (2000 hl.) líhu, z něhož se připraví 16 tisíc věder (9120 hl.) kořalky; pro veškerý pak okres mimo to že je potřebí (ba snad více než) 5000 věder (2850 hl.) líhu a asi 23 tisíc věder (13110 hl.) kořalky. Kdo umí počítati, ať spočítá, kolik připadá z toho na jednotlivce řečeného okresu, majícího 30.130 obyvatelů! Na Vsetíně spotřebuje se ovšem mnoho o výročních trzích, pak v neděli a ve svátky, kdy nejvíce lidstva do města se nažene. Jest věru až úzko divajícímu se mnohdy na zástupy lidu kolem hlavních kořalen na Vsetíně shromážděného (an do vnitř už nemůže se vměstnati), kterak pije onen jed, jako by byl vodou.

Kolik peněz za rok vydá se za kořalku, domyslí se každý, pravíme li, že v jisté vesnici blíže Vsetína v jediné hospodě za tři měsíce se jí vypilo (a snad posud vypije) za jedenáct set zlatých! — Což potom na Vsetíně a jinde po vesnicích, kde je hospod jako hub! Jediné na Vsacku je hospod asi 150; na Meziríčsku (na 22.359 obyvatelů) asi 90 a na Rožnovsku (na 23.977 obyv.) asi 80! Toť je největší daň, která se ročně a dobrovolně odvádí od lidu valašského na vlastní svou záhubu.

Kořalka zvrátila už i poněkud povahu Valachovu. Jsa ode dávna bodré a veselé mysli, družebný a pohostinný, stává se nyní lehkomyslným, marnotratným a pijanem. V některých dědinách oddávají se i ženy tomu kořalečnímu moru, ano některé matky jsou tak zpozdlé, že dávají kořalku pít i nemluvnatům, aby dobře spala. Kořalka je rak, který sežírá pomalu lid, až klesne mravně i tělesně v záhubu. Kořalka ukracuje věku, tak že stařec nebo stařena 80letá ve valašské vesnici bude brzy pravou vzácností.

Hospody a krčmy jsou, jak si můžeme mysliti, ponejvíce v židovských rukou. Aby kořalka silnější byla a piják zvěděl, že něco pil, t. j. aby do němoty se omámil, dává krčmář do ní lilkový kořen; namočí totiž kořen do vody a tu vodu vlévá potom do kořalky! Vzdálenější pasekáři, kteří nemají na blízku kořalny, kupují si líh, z něhož si doma připravují tak řečený

šám, míchajíce třetinu líhu se dvěma třetinami vody. Nejlepší, jelikož neškodný nápoj jest tu tak řečený valašský čaj nebo valašské thé, jež si o slavnostech z kořalky připravují. Kořalka se totiž uvaří na rendlíku a dá se do ní skořice, hřebíčku a cukru nebo medu. Nebo upálí se cukru, do něho se dá rozemleté skořice a hřebíčku, do toho vleje se chladná bílá kořalka, trochu se to smíchá a čaj neboli »zhřívánica« (jak to také jmenují) je hotov.

Jiné zlo, jež na Valaších se rozplemenilo za pozdější teprve doby, je to, že se lidé rádi soudí. Z nepatrné věci vzniká hádka, z ní pak rvačka a všeho toho je následkem žaloba a soud. Hádky ovšem povstávají většinou v krčmě. Mimo to i pro nepatrný dluh několika zlatých, ba krejcarů, lidé »dávají se na advokáta«. Potom rádi na sebe žalují »pro uražení na cti a rušení držby«. O takových věcech, jak nás rozumnější ujišťovali, nebylo prý ještě před 20 lety slyšeti, a urazil-li kdo souseda na cti neb uoral-li mu kousek meze nebo trávníku, tož urovnal to starosta obce, nyní však rovnají to toliko c. k. soudy a advokáti (na Vsetíně jsou dva a ve Val. Meziříčí rovněž dva; druhdy býval dlouhé časy toliko jeden v Meziříčí).

Tot stinné stránky lidu valašského vedle světlých dříve zpomenutých. Obáváme se skoro, že stín převládá nade světlem! —

Stěhování tedy do Ameriky zaviňují, jak řečeno, po většině zlé hospodářství, pijanství a soudění. Kdo tímto způsobem poklesl na své živnosti, hledí prodejem gruntu aspoň ještě něco zachrániti a se zbytkem utéci se za moře. Málo je těch, kteří s rozvahou náležitou osudný krok takový podniknou, kteří malým gruntem jsouce obdařeni a polností své většinou na stráních nedostupných a jalových majíce, ze zoufalství takměř, že práce jejich je marna, že co zasejí, přivaly jim splakují — opouštějí vlast s nadějí, že v zámořské cizí vlasti, přičiní-li se, aspoň uvidí výsledky práce své. Takových, pravíme, je málo. Avšak takovým a jim podobným hospodářům, kteří s rozmyslem se stěhují z vlasti, kteří mají skutečně naději polepsiti sobě a rodině své: těm to tak za zlé nepokládáme. Ti byli zde pracoviti a budou i tam! — Než takovým, kteří vlastní vinou přicházejí ke koncům svého hospodářství, jsouce mnohdy pozemky lépe obmysleni, ano majíce je třeba na rovni; nebo dokonce takovým, kteří jsou vyhlášeni zde za majetné a přece

se vyprodají a od nás se stěhují: těm to dojista velmi za zlé pokládati jest.

Všem pak, kdož se miní vystěhovati, volali bychom nicméně do duše: »Jednu toliko máme vlast, v níž jsme se zrodili, v níž jsou naši přátelé a známí; tuto vlast hleďme zvelebiti usilovnou prací, v ní toliko hledejme slastí a radostí vezdejšího života, v ní toliko hleďme jednou své kosti složití.« —

Vložť ruku na srdce  
a projdi cizí kraje,  
a projdi světa všeho končiny —  
a všady zůstaneš sám sirý, jediný,  
třeba rozkoší všech světů požívaje;  
a řekneš uprostřed vši cizokrajné slasti:  
»Jsi jenom jedna, jedna, milá vlasti!« —

(Turinský.)

Po této zastávce v Hrozenkově, kdež nám tak smutné připadly myšlenky a odkudž bohužel je nám vzítí s sebou přesvědčení, že ani škole, ani kazatelně nezdaří se odstraniti ona zmíněná zla, jež uhlodávají tělo lidu valašského, ubíráme se po silnici dále k jihozápadu, ke Vsetínu. Mineme Halenkov, kdež kromě kostela a školy uvidíme rozsáhlou továrnu Thonetovu na dřevěný nábytek; ostatní domky jsou tu po většině ze dřeva. Větší díl dědiny, mající 2200 obyvatelův, je rozložen po údolích (Dinotici, Lušové, Brežité, Černém a j.). Procházíme skupinou domků na »Bařínách«, kdež je úhledná nová škola vystavěna, a dorazíme pak na »Darebňu«, části to Hovězí, kdež spatříme stavěti nový evangelický chrám Páně.

Z »Darebně« odbočuje k východu cesta údolím „Huslenkami« do vesnice Zdechova, rozložené mezi kopci na blízku hranic uherských.

Čím blíže přicházíme k Hovězí samému, tím více šíří se údolí bečvanské a poboční hřebeny horské se níží, ale proti tomu tím více bije nám do očí ničící moc zhoubné řeky, která křivolakými cestami hubí v pravo i v levo polnosti, zde už dosti výnosné. Avšak tu právě věnuje se také největší pozornost na upravení řečiště jejího, a Bůh dá, že po některém čase bude zhoubnost její dokona přemožena.



Hlavní část vesnice Hovězí leží při silnici kolem kostela, ostatek je po údolích, raztokách a kopcích rozšířen. Obyvatelů má 3273. Jméno své dostala od hovězího dobytka, tu v panském dvoře někdy chovaného.

Hovězí bylo původně součástí panství vsetínského až do roku 1681., kdy se dostalo soudním odhadem vdově Františce, svobodné paní ze Snidavy, rozené hraběnce Šerenyiové. Načež brzy získali je pánové Ledeničtí z Ledenic a potom Podstačtí z Prusinovic, kteří prodali je roku 1718. hraběti Mikuláši Illešhazimu, pánu na Vsetíně. V zámku (»v kaštýle«) je nyní rašplovna Thonetova. — Kolem Hovězí spatřiti lze mnoho ovocného stromů, zvláště švestkového. Roku 1878. byl zde založen hospodářský spolek farářem M. Suchánkem a J. Bernardem, nadlesním na odpočinku na Vsetíně. Řečený spolek působí velmi dobře pro okolí. Kéz by si jen občané ještě více všímali slov ve schůzích jeho pronášených!

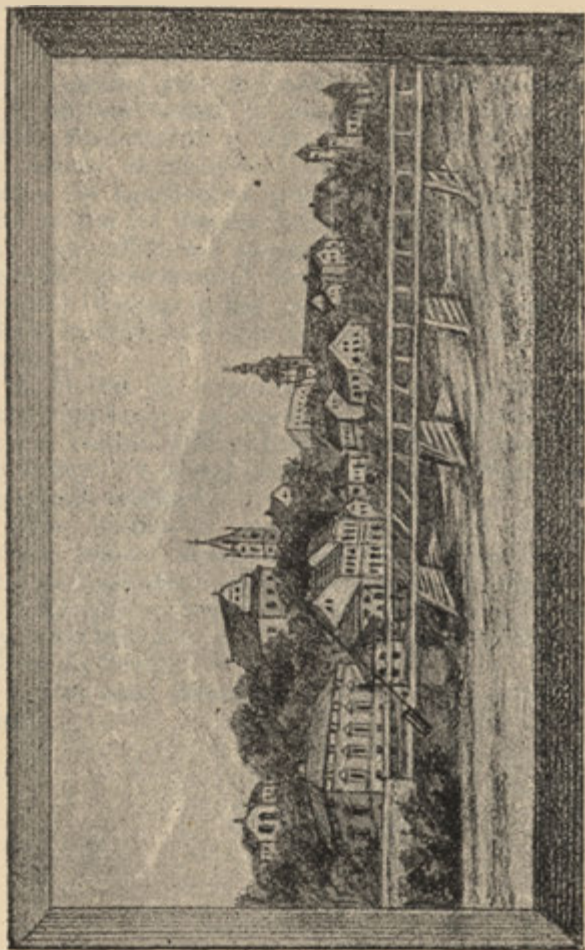
Za Hovězí je v pravo dědina Johanová, pod strání horskou rozložená; její obyvatelé jsou poměrně nejzámožnější na celém Vsacku, jelikož mají polnosti své většinou na rovině podél Bečvy. O ženách však nechvalná koluje pověst, že se oddávají pití kořalky! —

Blíže Vsetína je vesnice Ústí na stoku říčky Senice s Bečvou. Silnice okresní se zde dělí. Jedna část vede přes Hovězí na Karlovice, po níž jsme putovali, druhá část hlavní jde, vycházejíc ze Vsetína, k jihovýchodu na Valašské Klobouky, pak Brumov, a vlárským průmyskem dává se konečně do Uher do Pováží.

Z Ústí jsme, davše se k severu, za malou hodinu na Vsetíně.







Partie ze Vsetína.

Obyvatelé Horního města zabývají se nejvíce polním hospodářstvím, na Dolním převládá obchod. Továrny pak poskytují mnoho výtěžku a obživu chudšímu obyvatelstvu. Druhy kvetlo na Vsetíně soukenictví.

Obojí Vsetín má 622 domů, mezi nimiž v postranních ulicích jest ještě mnoho dřevěných, a 4600 obyvatelů. Dle náboženství je 2764 katolíků, 871 evangelíků helv. vyznání, 854 evang. augšp. vyznání a 111 židů. — Jeden čtenářský spolek český (»Snaha«, při níž je odbor zpěvácký a divadelní), a jeden německý, spolky veteránský, hasičský (tři), střelecký a rybářský; občanská a kontribučenská záložna.

Horní Vsetín je stará osada. Zámek vsetínský nepochybně vystavěn byl už za knížete Břetislava I. Achilla českého (1028—1055), když se jal stavěti hrady podél pomezí uherského proti výbojným Maďarům. Dolní Vsetín pochází z první polovice 17. věku.

Původně byl Vsetín majetkem zeměpanským. Ve 14. věku drželi jej páni z Kravař, v 15. a v první polovici 16. věku měli jej Cimburkové, páni z Kunštátu a Perštýna. Ve druhé polovici 16. věku náleželo panství vsacké rytířskému rodu Nekešů (Mikulášů) z Landeka, držitelům nedalekého Lukova a Fryštáka. Roku 1591. zemřel Zikmund Nekeš z Landeka a Vsetín dědila po něm dcera jeho Lukrecia, provdaná za Arkleba z Vičkova a Prusinovic. Strýc Lukreciin majetník Lukova (po smrti bratra Zikmunda), Rymnic, Všetul a Přílep, pan Václav Nekeš z Landeka, učinil Lukrecii závěti r. 1604. rovněž dědičkou jmenovaných statků.

Po smrti Arklebové (1608) Lukrecia vdala se po druhé (1610) za hraběte Albrechta Valdštýna, jehož napřed jmenovala spolumajetníkem, potom i dědicem všech svých statků.

Albrecht Václav Eusebius hrabě z Valdštýna, později proslavený vůdce ve třicetileté válce a vévoda Frydlandský, umínil si Vsetín, naskrze protestantský (českobratrský), převésti na katolickou víru. I povolal sem roku 1612. jezovity — missionáře, kteří však jen nepatrnou část obyvatelstva obrátili na víru katolickou. Aby však více dodal chuti obyvatelům státi se katoliky, Valdštýn osvobodil Vsetínské od desátku pro faráře, dovolil dovážeti si dříví z panských lesů na stavivo a topivo a uděloval jiných a jiných výhod. Ale Vsacané zůstávali přes to vše při své víře. Práce missionářů trvala až do roku 1777.,

nejsouc v nížádném poměru s výsledky. Katolíci byli vždy v menšině, většina pak obyvatelstva stavěla se buď jen na oko katolíky nebo hlásila ze zjevně k víře evangelické, zakoušejíc proto mnoho příkoří a pronásledování. Toleranční patent císaře Josefa II. z r. 1781. učinil konec svízelným těm.

Ale nicméně i katolicismus v posledních letech předešlého a začátkem nynějšího věku na Vsetíně se zmohl dílem horlivosti farářů, dílem také přistěhovááním se katolických rodin odjinud. A že má nyní Vsetín převahu katolickou, dlužno také dílem připsati továrnám, zejména skelné huti, kdež dělníci, na větším díle přistěhovalí, jsou skoro vesměs katolíci, pak také vyzdvižení c. k. okr. soudu (1850), při němž úřednictvo vždy je katolické.

Valdštýn osvobodil Vsetín i od roboty. Vsetínským bylo toliko jednou v roce choditi pánovi na hon na medvědy a vlky a do panských sklepů vpouštěti víno, přivezlo-li se odněkud, a je zase na šenky vytahovati, bylo-li třeba. Ale robota s vínem nebyla příliš těžká, jelikož »na posilněnou« dostávali vína, co »vlezlo«, t. j. co se vypilo! Také vymohl Vsetínu, nyní svobodnému, hrdební právo. Ale roku 1623. prodal Valdštýn Vsetín a jiné statky na Moravě a ze stržených peněz nakoupil si za laciný groš 63 panství v Čechách, kteráž s přivolením císaře Ferdinanda II. spojil v jediný celek — u »vévodství frydlandské«.

Od Valdštýna koupil Vsetín Zdeněk Žampach z Potštýna, kterýž jej roku 1632 prodal kardinálu ostráhomskému Petru Pasmanovi z Panasu za 56 tisíc tolarů. Než kardinál postoupil ho brzy bratru svému Jiřímu. Syn Jiřího Mikuláš Pasman z Panasu prodal opět Vsetín roku 1652. dědičnému hraběti trenčanskému Jiřímu Illešhazimu z Illešhazu za 96 tisíc říšských tolarů. Illešhazové (Mikuláš, Josef, Jan, Štěpán) drželi potom Vsetín až do roku 1828., kdy rytíř Josef Wachtler stal se pánem jeho. Roku 1857. prodal Wachtler panství vsacké za 2,300 000 zl. jisté belgické společnosti, kteráž je má až posud.

Ve 30tileté válce obyvatelé Vsetína a okolních dědin často se bouřili (1620, 1621, 1623 a j.), drancující daleko široko statky katolických vrchností. Příčinou těchto bouří byly po nejvíce věci náboženské. Též se Švédy se spolčovali, dovážejíce jim potravu a jinak je mimo to podporující. Zrada tato na



vlasti a císaři a pak neoblomnost v ohledu náboženském byly krvavě pokutovány na Vsetíně roku 1627. a 1644., kdy na sta Vsacanů vykrvácelo pod rukou katovou. Roku 1648. navštívili Švédové sami Vsetín a opevnivše ho podnikali loupežné výpravy na vše strany.

V pozdějších za to válkách císařů Leopolda I. a Josefa I. s Turky a odbojnými Maďary stáli Vsacané věrně na straně císařské a bili se statečně s nepřátely, když tito v houfech zabíhali z Uher přes Brumov a Klobouky do Vsacka (1663., 1683. a 1708.). Ale vpády těmito byla krajina ničena a hubena až běda, lid vybíjen a do zajetí odvláčen, okolí a Vsetín vypalován a drancován. Zvláště při posledním vpádu povstalcův uherských (Kuruců r. 1708.), utrpěl Vsetín velmi mnoho. Tak se káli Vsacané v pozdějších dobách za dřívější pronevěru k domu panovnickému! Od těch dob nepotkala Vsetín těžší nějaká pohroma, leda připomeneme-li, že r. 1854. dne 19. srpna řeka Bečva Dolní Vsetín zpustošila.\*) —

Okolí města Vsetína málo zadá okolí města Rožnova. Vrchy porostlé lesem, stráně buď zalesněné nebo na pole zdělané, údolí dosti široké a v létě bujným osením se vlnící, panská zahrada s pěkným stromovím a krásnými procházkami, lahodná místočka za městem, pokrytá svěžím stromem ovocným nebo lipami kvetoucími vysázená, bělostný pruh Bečvy a jejího neméně svižného přítoku Rokytenky, lahodný pohled na město samo: to vše naplňuje v létě cizince pravým obdivem a nelíčenou rozkoší. Vsetín hodil by se znamenitě za léčebné místo, kdyby se pěstovalo salašnictví tak jako druhdy. Ale i nyní nalezli by hosté buď na Vsetíně samém nebo v blízounkém okolí města slušného přístřeší a o žinčici nebylo by nouze. Jsme pak přesvědčení, že nyní, když železnice sblíží Vsetín více s ostatním světem, cizinci pomalu rádi si budou voliti útlukem letním milé zákoutí, jež jim poskytne zajisté kýženého osvěžení.

Nejpříjemnější vycházkou na Vsetíně je hora Čup (588 m.), jež chrání město před ostrými severními větry, s něhož přehlédnouti lze daleko široko okolní krajinu, její vrchy, kotlíny, paseky, údolí podél Bečvy od Ústí až po Jablunku, pak údolí roketnické vedoucí k Liptálu a konečně město samo. Malebný to pohled! Zajdeme si pak do Poschlé a na Ostrou horu

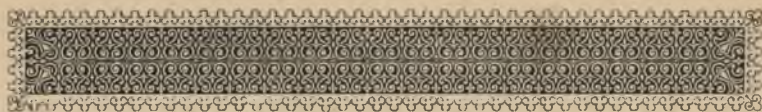
\*) Viz podrobněji mé »Dějiny Vsetína!«



a pohovíme si tam na zeleném pažitě, nadýcháme se svěží vůně pryskyřičnatých borovic, smrkův a jedlí a vy-lechneme celý koncert vzdušných opeřenců. Po druhé navštívíme blízký hostinec Ládky a jeho utěšenou zahradu, kdež možno užiti i parní lázně; podíváme se do údolí jasenického na jeho útulné paseky a odskočíme z něho do Skalníka, kdež nám z daleka bude kynouti pozdravem mohutné skalisko Valova skála, nebo půjdeme dále řečeným údolím, až dojdeme hor a zvláště jejich předáka vrchu Cába, kdež se opět shledáme se salašníky a jejich idillickým životem. Večer, nejsme-li příliš unaveni, trávíme ve společnosti vzdělané a vlastenecké v pohodlném a příjemném hostinci («Snaze»), kdež je přes třicet českých časopisů vyloženo. —

Ze Vsetína podnikneme tři výlety, a to do Valašských Klobouk, do Vyzovic a na Hostýn.





## VII.

Lidečské a pulčinské skály. — Horní Lideč. —  
Val. Klobouky. — Vlachovice. -- Kopaničáři.

**L**esta, jež vede na jih ze Vsetína do Klobouk, je nejzajímavější až u dědiny Lidečka, kdež se úží takměř v hotový průsmyk. Hřebeny vrchův, jež podél silnice a říčky Senice se táhnou a v mírné výšce se vypínají, před Lidečkem najednou se blíží k sobě, jako by se chtěly sraziti, dosahující také značnější výše. Stráně v pravo i v levo jsou ponejvíce smrky a jedlemi porostly, poskytující mírného chladu a krásného pohledu.

V místech, kde dědina se začíná prostírat, vrchy opět ve slušnou vzdálenost od nás ubíhají. Mezi dědinou a oním »průsmykem« na pravo po stráni zvedá se ona pověstná »čertova skála«, kterou čert kdysi měl do kuropění postavit, aby vodu Senicu hore Lidečkem obrátil, začez se mu mělo dostat dcery jistého zámožného sedláka lidečského. Ale čert do toho času díla nedokončil a dcery rovněž nedostal.

Lidečské skály jsou zvláštním zjevem. Balvan kupí se na balvan v mohutnou hradbu, tak že se ti zdá, jakoby ji z úmyslu někdo byl vystavěl. Ale je to pouhý výtvar matičky přírody, který od tisíce a tisíce let cestovatele k sobě láká, tak že tento v úžasu stane a pomyslí v prvním okamžiku snad na mocnosti pekelné, jež na stavbě té braly podílu. Ale zkoumavý a zbožný obdivovatel kořiti se bude v prachu oné Velebnosti Božské, již nic není nemožného, kteráž řekla: »Staň se!« — a stalo se! —

A podivno! V tomže pásmu, v tetéz čáře jsou blíže dědiny Pulčín tak řečené pulčinské skály, ještě mohutnější a vel-

kolepější! Odbočíme k nim od lidečské skály v levo na východ, projdeme hustým, ponejvíce jehličnatým lesem, a za malou hodinku staneme v obloukovitém údolí, jímž protéká horská bystřina, pozvedneme oči a z úst našich vyřine se pojednou mocné: Ah! — Stojíme před divadlem divoucím! Po stráni vzhůru kupí se ohromné balvany na sebe, daleko mocnější než u Lidečka, ve dvě řady, u dvě obrovské zdi, mezi nimiž jiné balvany v podobě schodů z dola až na horu jako z úmyslu jsou nakupeny. Lid je také jmenuje »schody«. V polovici asi příkré jinak této stráně spojují se obě »zdi«, ponechávajice místo dosti rozsáhlé prostora, na níž rovněž tak ohromné balvany se povalují. Prostor s těmito balvany sluje »hradisko« čili »zámčisko«. Ačkoli nic nenasvědčuje tomu, že by byl hrad neboli zámek v místech těch stával, tož nicméně lid bájí o »studni zasypané zlatem« a o majetníku hradu jakémisi Očkajovi, ježž lid pulčinský vzpomíná v úsloví výstražném: »Počkaj, přijde na ta Očkaj!«<sup>\*)</sup>

Stojíce na »hradisku« patříme udivení tu na skupení ohromných těchto dítek přírody, tam na schody, se stráně k bystřině se sklánějící a dýcháme do sebe svěží vonnou pryskyřicí nasycený vzduch horský, podivujeme se osamělým křikům a malým jedlím, jež buď v trhlínách nebo na výstupku nějakého balvanu zapustily své kořeny, tulíce se k obrovským skalinám s dětinou jakousi důvěrností.

Ale náš údiv není ještě u konce. Kráčíme s vůdcem našim v před v rovné čáře od »zámčiska« vzhůru a po krátké době staneme na vrcholu hřebene horského bujným lesem zarostlého, v němž se ukrývají tak řečené »jizby«, světnice to čtyřstranné z balvanů na pět metrů vysokých sestrojené, z nichž z jedné do druhé vstupujeme a jako v bludišti nebo v zakletém hradu nějakém se ocitáme.

U spodu jsou jako vodou vymleté díry do země, v nichž mají jezevci své pelechy. Kromě »jizeb«, které se kdysi dobře hodily za zlodějské skryše, jsou v nedaleké vzdálenosti ještě jiné skály s vyhlodanými otvory, rozsedinami, které živě upomínají na vyhlodané stěny »pustého žlebu« mezi »Macochoou« a Sloupem, ač zde je hrubozrný karpatský pískovec, tam pak čistý devonský vápenec.

---

<sup>\*)</sup> My máme za to, že tento Očkaj je týž, co pustošil r. 1708. v čele povstalcův uherských (Kuruců) Valašsko, zejména Vsacko.



Vyкроčíme z lesa, opouštějice pulčinské skály, jež neličeným obdivem každého cestovatele naplniti musí, a zaměříme do dědiny Pulčín, na hřebenu horském položené, jež odevšad poli a tu i tam stromovým ovocným je obklopena. Ale úroda je tu pro hubenost půdy velmi malá, nestačíc obyvatele vyživiti. Proto odcházejí mnozí »gazdové« do širého světa za miškářstvím, jiní si vyhledávají jiné a jiné obživy.

Po malém oddechu dáme se z Pulčín směrem k Horní Lidči, abychom přišli na silnici klobouckou. V levo viděti útulné vesnice Senici a Francovy Lhoty, rozložené v překrásném údolí, jímž protéká říčka Senica, a co nevidět jsme na silnici v Lidči, jež činí rozhraní vod mezi Bečvou z jedné a Vlárrou z druhé strany.

Za hodinu odtud, prošedše Příkazy a Poteč, jsme ve Valašských Kloboucích. Město Klobouky leží na mírné vyvýšenině, pod níž spěchá potok Kloboučka k Brumovu do řeky Vlárý. Má přes 2800 obyvatelů, krásný farní chrám, okresní úřad a měšťanskou školu. Náměstí je rozsáhlé a čisté. Pravidelnosti poněkud vadí uprostřed postavená radnice, okresní dům a pivovar. Na náměstí je krásná socha P. Marie z roku 1761. V listinách objevují se Klobouky po prvé r. 1241. za strašného vpádu Tatarů na Moravu, kdy po porážce své u Olomouce a Hostýna utíkali částečně zdejší krajinou a vlárským průsmyskem do Uher. O původě jména Klobouk je mezi lidem pověst, že na místě nynějšího náměstí bývala kdysi louka a studánka, u níž se pání z nedalekého Brumova, když dleli na honě v okolních lesích, scházeli. Aby každý místo to naléztí mohl, zastrčena tam po každé hůl s kloboukem. »Kde se sejdem?« — tázali se vespolek. »U klobouka«, zněla odpověď. Od toho dáno prý později osadě jméno »Klobouk«, nyní »Klobouky«.

Roku 1356. povýšeny Klobouky markrabětem Janem Jindřichem na město. Od r. 1500. přešly na držitele a pány hradu brumovského. Klobouky vytrpěly mnoho nájezdy konanými v rozličných dobách z Uher, tu od Turkův, tam zase od Maďarův (1663., 1683., 1708.), byvše i s Brumovem povždy na první ráně. — Obyvatelé žíví se mimo rolnictví vyráběním sukna a huněných papučí, s nimiž daleko široko obchod provozují. — O národní probuzení, jež tu ještě není valné, pečuje Beseda »Dobrovský«.

Klobučané nosí v létě špenzr z tmavomodrého (klobuckého) sukna, gatě rovněž soukenné ve vysokých lesklých botech, jež však ustupují víc a více papučím. Na hlavě je malý filcový klobouk. V zimě mají kožich z barančiny shotovený, který ve svátek zaměňují kožichem z modrého sukna, na hlavě je bera-nice. Ženské mají tmavé sukně, široké, nejvíce modré zástěry, na hlavě rozličně barvené šátky; v létě kazajky z tenké látky, na nohou botky buď z jemné kůže nebo z lehké látky. V zimě odívají se kožichem, teplým šátkem a nosí též papuče. Svo-bodné nenosí v létě šátku, nýbrž mají vlasy upraveny v lelík, na jehož konci červené nebo modré pentle se třepetají.

Na jihozápadě Klobouk jsou úhledné Vlachovice, mě-  
stečko, jež má přes 800 obyvatelů. Pohled na ně do krásného  
údolí, protékaného Říčkou, je milý. Kolem Vlachovic jsou usa-  
zení tak řečení kopaničáři, jižto buď v osamělých, buď po-  
hromadě ležících chalupách většinou nucný život tráví. Živí se  
zejména dobytčářstvím.



## VIII.

### Liptál. — Syrákov. — Jasená a Lutonina. — Vyzovice.

**N**a druhý den podnikneme výlet do Vyzovic. Jdeme tam ze Vsetína na jihozápad dosti pěkným údolím podél potoku Rokytenky. Přejdeme vesnice Roketnici a Lhotu a dorazíme do Liptála, městečka to, jež od Vsetína je šest km. vzdáleno. Jsou tam kostely (katolický a evangelický helv. vyzn.) a úhledný zámek barona Maxmiliána z Ulm-Erbachu.

Obyvatelé vyrábějí brousky, roznášejíce je po celé říši, a strouhají šindelý. Strouháním šindelů, nebo vyráběním hospodářského náčiní, zaměstnávají se rovněž obyvatelé nedaleké Všeminy, Trnavy, Kašavy a vůbec všechny dědiny, jež odtud polokruhem Hostýnu se blíží, provozují práce z některého odvětví hospodářského. Půda je rolnictví nepřízniva, proto je obyvatelům hledati si část obživy v malém průmyslu.

Na své cestě dostoupíme na Syrákově, sedle to horském, nejvyššího bodu, odkud milý je pohled v zadu na Vsacko, v předu na sráznou kotlinu, rozšiřující se u vesnice Jasené a Lutoniny v utěšené údolí, posázené zvláště pěkným stromem ovocným, zejména švestkovým. Syrákov činí také rozvodí mezi Bečvou a Dřevnicí. Silnice stoupá z Jasené do Syrákova dosti příkře a bývá tím mnohokrát, zvláště za nepohody, dobytku pravou trýzní.

Za Lutoninou šíří se údolí víc a více, až konečně spatříme Vyzovice před sebou, položené na potoku Lutonince, jež nás od Syrákova, svého temeniště, sprovázela. Město má 2670 obyvatelů, krásný chrám r. 1792. nově vystavěný, zámek barona Stilfrieda z r. 1570., v němž je krásná sbírka vzácných obrazů.



pak klášter a nemocnici milosrdných bratrů z r. 1781. Okresní soud a 4třidní národní škola.

Vyzovice jsou stará osada. O jejich vzniku a jméně koluje mezi lidem následující pověst: Okolí vyzovské bylo velmi hornaté. Krajinou touto šli dva zemané a zabloudili; chtějíce se přesvědčiti, není-li na blízku nějaké obydlí, vyšli na kopeček. V tom, co jeden na strom lezl, zvolal pod stromem stojící: »Bratře, já vizu«. — Druhý rozhlédnuv se se stromu pak zvolal: »A já vizu více!« — Viděli o samotě chaloupku, v níž bydlil chudý pasekář. Přenocovali u něho a na druhý den prohlížejíce si okolí, tak se jim zalíbilo, že si zde vystavěli obydlí. Za nedlouho přicházeli sem jiní lidé a jali se zde usazovati. Osadě dáno prý jméno od onoho »vizu více« — Vyzovice. Tolik pověst! Ale nám se zdá, že jméno osady pochází od osoby Vyzova (?), jehož rodina čili »Vyzovici« se zde usadili, tak jako od Jana a jeho čeledi »Janoviců« sluje osada Janovice, od Pavla a »Pavloviců« Pavlovice, od Nezamysla a »Nezamysliců« Nezamyslice a td. Jakož pak později (ve 13. věku) všechna rodová jména osad na ci přešla v ce, tož i Vyzovici proměnila se ve Vyzovice.

Vyzovice náležely ve 13. věku Smilovi ze Strílek, rodu Kunštátského, jenž zde roku 1261. založil klášter cisterciacký »Smilheim« řečený, který však ve druhé polovici 17. věku úplně zanikl. Vpády loupežnými z Uher od Turkův a Uhrův trpěly rovněž velice (r. 1663. a 1707.).

Obyvatelé živí se rolnictvím, řemesly, zvláště soukenictvím a vyráběním valašských papučí. V okolních vesnicích provozují lidé také salašnictví.

Okolí vyzovské cestovateli rovněž velmi se líbí, zamlouvajíc se mu svým pěkným údolím podél Lutoninky, jež vyniká štavnatými lučinami a úrodnými nivami, ale také svými zalesněnými stráněmi a pěknými ovocnými sady. Proto poskytuje též milého útulku letního i pro velkoměšťáky i pro neduživce, kteří ode dvou let Vyzovice také už navštěvují.





## IX.

### Nivka. -- Ratiboř. -- Hošťálková. -- Hostýn.

**N**entokrát rozloučíme se již na dobro se Vsetínem a jeho krásným okolím a podnikneme vycházku na důležitý a v dějinách našich památný Hostýn, načež se odebereme k domovu svému.

Jdeme ze Vsetína silnicí k severozápadu podél úhledného hostince »Lázků«, podél »Bobrků«, kdež do nedávna ještě stál panský dvůr, který pak vyhořel (1873) a na místě jeho zbudován domek pro hajného, jenž hlídá zde pečlivě založenou školku lesní. V pravo i v levo viděti na polích příčinlivé ruce lidské sklízeti Boží úrodu, zvláště však nápadnou je nám trať železniční, jež se prohýbá tu bílými poli, tu kyprými lučinami; pohlížíme se zalíbením na svěží zeleň »Ostré hory«, na »Nivku« a její dvůr, kdež r. 1306. poslední Přemyslovec Václav III. chtěl založiti cisterciacký klášter, ale byv zákeřnickou rukou v Olomouci se světa zhlazen úmyslu svého neprovedl. Nad »Nivkou« zřime vypínati se lesem porostlý vrch Křížový, na jehož úpatí, v tak řečené »Jeleňové«, roste vzácný keř hlodáš evropský (*Ulex europaeus*), jenž, jsa zvyklý jenom na jižnější, teplejší podnebí, podivným způsobem zamiloval si drsnější Vsacko, přemáhaje zde i nejtuzší mrazy a nepohody.

Blíže Jablunky odbočuje na západ ze silnice hlavní, po níž kráčíme, silnice vedlejší. Silnice hlavní vede pak dále ustavičně podle Bečvy a železná dráha rozkošným údolím přes Jablunku, podél Pržna k Nové hospodě a odtud vedle pily bratrů Bubelův a dědiny Jarcové do Meziříčí. Je to radost projížděti se tímto údolím, jež poskytuje vždy jiné a jiné utěšené pohledy, na ohnivém oři a poslouchati jeho bujně a já-

savé ržání. — Přejdeme tedy na silnici vedlejší, mineme most přes Bečvu a přijdeme do Ratiboře, ležícím na stejnojmenném potoku, který přichází už v listině krále Václava III., jižto minil založiti podotčený už klášter cisterciacký. Slyšíme klepot z malých, učazených domků, v nichž lidé vyrábějí nože a »kříváky«, zaslechneme šumot z rašplovny Kohnovy, spatříme pěkný ev. kostel augšp. vyznání a než se nadáme, jsme za dědinou, majíce před sebou dosti rozsáhlou ves Hošťálkovou.

Hošťálková je úhledná vesnice na potoku Ratiboře s krásným zámkem a zahradou hraběte Chorynského, jemuž náleží též Veselí za Uher. Hradištěm. Obyvatelstvo je většinou evang. augšp. vyznání. Pěkný kostel kat. a evang.

Jdeme silnici majíce po obou stranách čisté domky hošťálkovské, lidé jdou mimo nás pozdravující zdvořile a odpovídající slušně k našim otázkám, a tak mine nám cesta, až najednou odbočíme od silnice, vedoucí dále do Lukova a Fryštáka, na pravo a stoupáme po stráni pozvolna vzhůru.

Brzy jdeme lesem, poskytujícím nám dostatečného chladu a libého zpěvu ptactva, brzy ocítáme se mimo les a pohlížíme se zalíbením na krajinu k severu a východu před námi se rozkládající, patříme na strmý Javorník kelecký a Holý vrch rusavský, brzy opět pohovíme zemdleným údům svým na zeleném pažítě a těšíme se nedočkavě na náš konečný cíl. U »tří kamenů«, naznačujících trojí hranici trojich panství (hošťálkovského, arcibiskupského a lukovského), dáme se cestou v pravo, a takovou též cestou, většinou planitou, ubíráme se statně v před, až uvidíme svrchu vykukovati věže kostela hostýnského. Ale nyní přemoci je nám strmý kopec hostýnský sám. Kráčíme štihlým jedličím pomalu vzhůru, oddychujeme z hluboka, krůpěje potu řinou se nám po čele, ale neubájíce toho spějeme dále, až staneme na posvátné půdě hostýnské. Tu jsme za své namáhání vrchovatou měrou odměnění!

Nejprve, co nás zde poutá, je sličný chrám Matky Boží divotvorné, k němuž o svátky, zvláště Mariánské, tisíce poutníků z blízka i z dálí spěchají. Kostel je kupolovitý se dvěma věžema. Kolem něho viděti zříceniny někdejších kaplí, nově vystavěný domek pro kněze a poutníky a pak dosti slušný hostinec. Skoro celé temeno hory obeháno je mohutnými, posud zachovanými náspy z hlíny a kamení, z části i vnějším příkopem, tvoříc takto rozsáhlé hradiště, jež mohlo v čas nebezpečí několika tisícům



lidí jistě poskytnouti ochrany. Jelikož v hradišti tomto nalezly se rozličné věci z hlíny, ruční mlýnské kameny, zvířecí kosti a jiné, soudí se z toho, že v pradávných dobách žili na hoře této lidé, jižto se zabývali ponejvíce lovectvím a kteřížto zde nalézali útočiště před divokou zvěří i před sverepým nepřítelem. Hradiště toto bylo pak i v pozdějších dobách dle potřeby ob-  
novováno a opevňováno.

Dokladu o tom, že lidé v pradávných i pozdějších časích prodlévali na hoře hostýnské, vyhledávajíce zde buď ochrany nebo že přicházeli sem ctit božstva svého, nalezáme v dějinách našich. Byltě a jesti Hostýn vedle Radhoště nej památnější a nejoblíbenější horou na naší milé Moravě. A jako Radhošť zasvěcen byl v dobách pohanských bohu Radhosti, tak zasvěcen i Hostýn témuž bohu, bohu pohostinství, kteréž je vzácnou vlastností všech slovanských národů. Proto také nazýván snad Hostínem. Sem přicházeli naši předkové bit se v prsa svá a klanět se božstvu, sem spěchali ukryt se v hradišti před nepřítelem a bránit se jemu. Jakmile však světlo víry Kristovy ozářilo naše předky, podrželi tito nicméně posavadní úctu svou k hoře a nábožná mysl jejich zbudovala zde stánek Rodičce Boží, která v rozličných dobách přinášela jim potřebné útěchy a ochrany.

Největší pověsti získal Hostýn tím, že se na něm zachránili křesťané v době strašného vpádu tatarského na Moravu roku 1241.

O bojích, trampotách a strážních, jež podstoupili křesťané na Hostýně, odpirajíce Tatarům, máme do podrobná zaznamenáno současným básníkem ve drahocenném Rukopise kralodvorském, v básni napsané: O velikých bojích křesťanů s Tatary čili Jaroslav. —

Dlouho bojovali křesťané na hoře této. Poráželi stromy a váleli těžké klády z nich na Tatary pod horou tábořící. Avšak síly počaly je opouštět; umdlévaliť netoliko bojem, ale i nesmírnou žízní, která útroby jejich velmi sužovala. Vypráhlym hrdlem lízali rosnou trávu, chraptivými hlasy vzývali Matku Boží, žalostivě rukama lomíce a od země do oblak teskně zírající.

Pro nesmírnou žízeň radil už jeden z náčelníků, Vestoň, poddati se nepříteli; avšak statný Vratislav uchvátil jej za

silné paže, pokáral jej hněvivým slovem a zachoval zástupy křesťanské na Hostýně od poroby a záhuby.

»Ty zrádce,« pravil, »ty skvrno křesťan věčná! V záhubu chceš uvrci dobré lidi? Od Boha nám milosti prositi chvalno, a ne v porobě od divokých Tatar! Nechtějte, bratři, v záhubu pospíchat! Přetrpěli jsme už nejlitější vedro, Bůh nás sílil a Bůh nám sešle pomoc doufajícím. Za mnou pojďte, muži, kdo tak smýšlí, za mnou před stolec Matěře Boží!«

I jdou za Vratislavem zástupy křesťanské, jdou ke kapli Matěře Boží a modlí se: »Vstaň, ó Hospodine, v hněvu svém a povyš nás v krajinách nad vrahy, vyslyš hlasy naše k Tobě volající! Obkličeni jsme litými vrahy, vyprost nás z osidel krutých Tatar a dej svažení útrobám našim. Potří v zemích našich nepřátely, zahlad je na věky věkův!« —

A hle! na rozehrátém nebi mráček! Větry zadují, hrom zahučí strašlivý, mračno děsné rozprostře se po nebi a rázem bijí bleskové ve stany tatarské. Hojný příval oživil pramen na hoře, a zástupové občerstvivše se jím cítí v těle i v duši novou sílu a dají se znovu do boje. — Než tu najednou strhuje se strašlivý zmatek v táboře vrahův a kde kdo ustává v boji s křesťany, hledaje spásy v útěku: neboť zatím utrpěli Tataři krutou porážku u Olomouce. Porazil je tam dne 25. měs. června vojevůdce krále Václava I., chrabří Jaroslav ze Slivna, jinak ze Sternberka. Zbytky pobitých Tatarův, od Olomouce utíkajících, strhly pak veškeré houfy tatarské po Hané sem tam roztrousené s sebou, tak i oddíl jejich u Hostýna, a upalovaly do Uher, kde ještě zle řádily, až se konečně navrátily zpět do Asie. —

Zázračné toto zachránění zástupu křesťanského utkvělo pak navždy hluboce v mysli moravského lidu, s úctou pozírá na velebný Hostýn ku Matce Boží divotvorné, a od té doby putuje tam tím více a prosí za pomoc i ochranu její.

Ku staré kapli přistavěl r. 1658. hrabě Jan z Rotálu, majetník panství holešovského a bystrického, ještě tři jiné; hrabě František Antonín z Rotálu zbudoval pak kolem roku 1750. vedle hlavní kaple krásný farní chrám v římském slohu. Než roku 1787. za císaře Josefa II. byl kostel tento jako farní a poutnický zrušen a socha Panny Marie je přenesena do farního chrámu Páně do Bystrice pod Hostýnem.

S chrámem nakládáno potom tak surově, že by si nebyli vedli hůře ani Tataři, kdyby se byli dostali nahoru. Krásná kazatelna, pěkný kůr, střecha a bání věžové jsou pobourány, a znamení vítězná čili trofeje, které visely na zdech, jsou rozvláčeny: slovem chrám byl o vši krásu oloupen. V takovém stavu trval asi 54 léta. Zatím lid zbožný, zejména ve svátky Mariánské, neustával putovati k Bohorodičce, již přičítal zachránění křesťanů r. 1241., neustával navštěvovati místa, kdež stával druhdy hlavní oltář na počest její. I zavedly se r. 1821. sbírky ve prospěch obnovení Svatyně hostýnské a tak se vydařily, že byl kostel obnoven a znovu vysvěcen r. 1845. Konečně roku 1856. a 1857. byl zevně úplně zabitlen, tak že s hory za slunečního lesku čarokrásně do roviny shlíží.

S Hostýna máme překrásnou vyhlídku do požehnaných luhů hanáckých. Města Holešov, Přerov, Kroměříž, Prostějov a Olomouc jsou před námi jako kniha rozložena. Četné dědiny na rovině jako stůl hledí na nás, vysílajíce svůj pozdrav k nám, a ta utěšená pole kolem nich s tím bujným, zlatým osením, ty lučiny s přelíbeznými květinami, ten stříbrojasný pruh řeky Moravy, vinoucí se od Olomouce středem požehnané Hané, ten hvizdot a hukot uhánějící tam lokomotivy: to vše podivně dojíhá srdce naše a rozněcuje v neuhasitelný žár lásku naši ku krásné, milé, předrahé vlasti. —

Nasytivše se rozkošného toho pohledu a prohlednuvše si chrám Páně jakož i studánku, níže kostela se prýstící, z níž předkové naši za obležení tatarského vyprahlá hrdla svá ovlážovali, sestoupíme s posvátné hory ubírajíce se k domovu, k našim milým. A Hostýn dlouho pak nám utkví v paměti pro čarokrásný výhled a pro svou důležitost, kterou má v dějinách naší předrahé Moravěny. —

Tím také končíme svou pouť po našem Valašsku, loučíce se s milým čtenářem slovy básníkůvými:

Nechť nádheru a půvab jiných zemí  
vynáší k nebi pěvcův oslava —  
nám nejdražší je perlou mezi všemi  
ta naše krásná, zlatá Morava!

(Svat. Čech.)





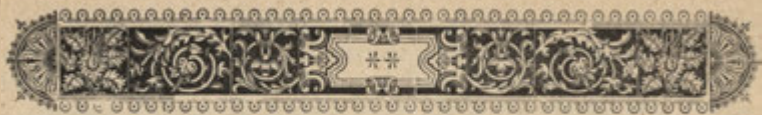
## II.

Některé pověsti


z

Moravského Valašska.





## Zakletí rytíři.

 Vsetina, blíže tak řečených Lázků, kdež je krásná zahrada a hostinec, je v pravo (jdouc od Vsetina) od silnice na stráni chalupa výtažného (pohodného). Pod tou chalupou je hluboká ráztoka, již protéká za deštivého počasí divoká bystřina.

Ve skalnaté stráni této ráztoky, při hořejším jejím konci po pravé straně, je bydliště zakletých rytířů, kteří slují u lidu jménem G o j m a g o j. Rytíři zde dřímají očekávajíce jako blaničtí rytíři v Čechách příhodného času, aby osvobodili milou vlast od nepřátel. Druhdy je někteří lidé také vídali, kterak za večera vytáhli ze své skrýše, přebředli řeku Bečvu a na »trávníkoch« nebo v »potůčkoch« se cvičivali.

Vypravuje se také následující příhoda, kterou s nimi jednou měl jistý Pilečka ze Vsetina. Týž šel kdysi pozdě na večer z pole (z Bobrk) domů, a přišed ku řečené ráztoce, tu kde se vzal tu se vzal, stojí před ním jakýsi obrněný chlap, který mu pravil, že je rytíř z té stráně tam. Věda prý, že je Pilečka kovářem, počkal naň a prosil ho, aby zítra ráno přišel jemu a jeho soudruhům okovat koní. V ta místa aby jenom přišel, že on ho zavede k rytířům.

Pilečka si tedy vzal ráno náčiní a podkov a šel. Přišed k ráztoce, uhlédl rytíře, který zavázav mu oči uvedl jej do veliké síně. Zde mu odvázal oči a kovář viděl, kterak mnoho rytířů kolem a kolem sedí a dřímá. Ten rytíř, co kováře tam uvedl, byl jejich vůdcem. Rytíři se tázali svého vůdce, zdali už je čas, aby vyšli. Ale vůdce pravil, že nikoli, že přivede toliko kováře, aby okoval jejich koně. Rytíři tedy podřímali zase a kovář se dal do práce.

Když byl hotov s prací, kázal mu vůdce za odměnu nasbírat si ostřížkův od kopyt. Kovář se sice podivně díval na takovou záplatu; ale aby nepohněval rytíře, vzal si něco těch

ostrůžkův. Avšak rytíř vida, že si jich málo béře, nacpal mu plné kapsy. Na to mu zavázal opět oči, vyvedl ho ze skály a zmizel.

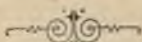
Nechtěje se vléci s ostrůžky domů, kovář vyházel je všechny z kapes. Když přišel domů, divili se jeho domácí, kde tak dlouho byl; neboť byl pryč celý rok! Myslili, že kdesi už zahynul. Tož kovář vykládal, kde byl a co dělal, i o záplatě se zmínil, při tom se však usmívaje. Bezděky sáhne si do kapsy a namaká — dva dukáty! Teprv mu napadlo, že ty ostrůžky měly býti dukáty. Honem tam běžel, kde je vyházel, ale nenašel po nich už ani památky.

Ti rytíři každý rok jednou se probudí a ptají se svého vůdce, je-li už čas. Ale čas jim ještě nepřišel; až Morava bude v nebezpečí, teprve vyjdou a nepřítelů zaženou.


\* \* \*

V těch místech, kde ti rytíři vsatští dřímají, jsou také poklady.

Jednoho času ohrnovaly naproti té stráni dvě ženské na poli zemáky. Když si pak o polednách zasedly ke skrovnému obědu, uvidí najednou z onoho místa vysehnouti modravé plameny a uslyší zároveň zvuk, podobný onomu, když se přesypá sklo. Takový to byl chřestot a břinkot! Ženy obešla taková hrůza, že oběda už nechaly a div s pole neutekly. Vidouce však na blízku také několik lidí na poli pracovati, dodaly si srdce a vytrvaly až do večera. Když potom šly domů, spěchaly v ta místa, ale po penězích nebylo ani slychu ani vidu; zapadly do země a jenom jamka naznačovala to místo, kde se ty peníze přesypaly.



## O lidečských skalách.

a silnici, vedoucí ze Vsetína do Valašských Klobouk, asi čtyři kilometry za Polánkou, je vesnice Lidečko. Každému cizinci, přišedšímu poblíž dědiny té, je nápadna kolmá jako



z úmyslu postavená stěna z velikánských kamenů. Kyklopská stavba tato sestupuje po pravé straně s návrší dolů až ku potoku Senici, vedle něhož zmíněná silnice vede.

Po levé straně silnice je též vysoká stráň, a podobá se v těchto místech, jakobys procházel nějakým průsmykem. Místa tato nazývají se L o m e n s k e m. Doptáváš-li se, co lid o hradbě této si povídá, odpoví ti jeden, že ji kdysi za časů dávných lid valašský vystavěl, chtěje Uhrům a Turkům nebo Tatarům z Uher do Vsacka se deroucím cestu zastavit. Jiní považující ji za »čertovu skalu«, budou ti vypravovati následující pověst, jež v okolí a na Vsacku je vůbec běžná.

Před dávnými časy žil v Lidečku zámožný sedlák, který měl jedinou dceru. Jmenovala se Rozina a byla na neštěstí hlupkává. Ráda chodívala k muzikám, ale žádný nechtěl brávit chudinku do tance. Jednou šla také Rozina do hospody, kde právě hráli. Ale žádný šohaj nevzal ji do kola. Tož stála tam pořád a stála, až konečně sama si pravila: Kdyby už raději čert přišel a vzal mne do tance. A než poslední dořekla slovo, ejhle! kde se vzal tu se vzal, vkročil do hospody vyšnořený pán. Ten vyhlídl si hned Rozinu a tančil s ní potom až do večera.

Rozina byla velmi ráda, že tančí a mimo to s takovým pánem! Ale nastojte! Večer spatřila, že má koňská kopyta. Velmi se z toho ulekla, a už věděla, že ten pán nikdo jiný není, než čert sám. Během pustila se domů a bouřila na okno volajíc na otce, aby ji pustil do jizby. Jak otec otevřel, vypravovala mu svou příhodu s čertem.

Když ráno ďábel přišel do stavení, otec mu řekl, že do jeho dcery práva nemá. Čert na to pravil, že včil má do ní větší práva než on, protože si ho vyvolila sama, a doložil, že si pro ni přijde co nevidět. Už nebylo tedy nic platno. Rozina šla na faru vyzpovídat se ze svých hříchův, aby se připravila na odchod s čertem.

Tož za několik dní čert přijde skutečně pro Rozinu. Než gazděna mu pravila: »Nedám ti dcery dříve, dokud neobrátiš vodu (Senicu) hore Lidečkem, dělej co dělej. A to musíš vykonat přes noc než kohút zazpívá.« — Čertovi to sice nebylo po chuti, ale volky nevolky musel slíbit.

Aby se mu práce dařila, chodil napřed po chalupách a krútil kohútům krky. Ale tam, kde měli Rozinu, z m u d r o v a l i;

dali kohúta pod koryta (necky), tak že ho čert nenašel. Potom si večer zavolal pomocníkův, aby mu pomáhali nosit skaly. Ti nosili takové jako domy a stavěli je vedle sebe. Když pak čert sám poslední už skalu nesl, pustila najednou gazděna kohúta na střechu. Ten zakokrhal, čert upustil skalu a díla nedokončil. Utekł pryč, ale na té skale je až dosud zády svými vyznačený.

Rozina a její rodiče byli rádi, že se zbyli čerta a že nad ním vyhráli. Rozině pak samé už nikdy nepřipadlo dovolávat se čerta, když s ní nikdo netančil u muziky.



## O pokladu na Čeladné.

**B**yli kdysi tři chudí tkalci, tuším ve Frenštátě. Těm tkalcům přišla náhodou jakási kniha do rukou, ve které se dočetli, jak se může v pašijové dni pokladu ze země dobyt. Věděli o jednom pokladě na Čeladné. Obstarali si virgule\*), a včil jim šlo o to, aby našli někoho, kdo by byl narozen býval na bílou neděli. Ale tu jeden z nich si zpomenul, že on je na bílou neděli narozen a že bude tedy těmi virgulemi vidět, jak hluboko poklad je.

Tož ti tkalci vypravili se v pašijové dni večer z domu a dorazili před půlnocí na Čeladnou. Když našli místo, kde ten poklad byl zakopán, díval se ten, co byl na bílou neděli narozen, virgulemi do země a pravil, že jsou peníze asi na loket hluboko a že je jich měděný kotel.

Naposledy se ještě každý napomenuli, aby nikdo ani slova nepromluvil, děj se co děj, a dali se pak kopat.

Když tak chvíli kopali, tu jede mimo kočár o čtyřech koních a ujíždí, až se za ním práší. Ale milí sousedé si toho ani nevšimli a kopali dále. Za chvíli jede opět tudy těžký vůz, a táhl jej velmi hubený kůň, jen na scípnutí. Na voze seděl pacholek a tloukl ubožáka, co mohl. Jakmile dojel sousedů,

---

\*) Pruty o dvou vidlicích na jednom konci; z lat. virga, virgula (prut).

ptal se jich, jak daleko ten kočár asi je a dohoní-li ho? Ale ti ani muk a hleděli si svého. — Po chvílce jel mimo ně zase jezdec, ale ne na koni nýbrž na koze, ptaje se opět dohoní-li kočár? Ale tkalci zase ani nemukali a kopali dále.

Naposledy jede jakýsi trpaslík s kolečkama. Na kolečkách měl jen půl kolce, druhá polovice byla pryč. Ujel-li s nimi sotva krok, musil vždy jíti ke kolci, narovnat je na tu dobrou polovici, a zase to šlo o krok dále; slimák by ho byl předhonal. Když se takto doštrachal až ke tkalcům, zastavil se a ptal se: »Ale prosím vás, ludkové, jak daleko je ten kočár, co tady jel? Doženu ho ještě?« — Tož tu jeden z nich nemohl se už déle zdržet smíchy a pravil: »Ký šlak ti to napadá! Ten už bude hodinu cesty!« — Ale sotva to dořek', trpaslík i s kolečkama se ztratil, jakoby ho země byla pohltila, a takový víchor se strhl, že zasypal jamu, kde byl poklad, ano i tkalce roznesl daleko široko po okolí. Jednoho zanesl ten víchor na Ondřejník, druhého na Oliveckou horu (Kotouč) u Štramberka a třetího na Hukvaldy.

Až druhého dne večer sešli se milí tkalci v domově svém, celí vyděšení a roztrhaní, a zapřísáhli se, že už nikdy pokladu kopat nepůjdou.



## Lakomý hospodář.

**P**řed dávnými časy žil v jedné vesnici na Vsacku lakomý sedlák. Ten znamená, že musí umřít, sebral všechny peníze, jež měl a položil je na hromadu. Na to vzal látku (velký hrnec), vsypal do ní těch peněz a šel s ní do stodoly. Tam ve plevníku vyhrabal jamu, vložil do ní látku a doporučil ji zlému duchovi. Tu se pojednou ozve hlas: »Ale vidí!« — Gazda na to: »Ale kdo, Pámbu?« — Pak šel pro druhou část těch peněz a jak jich do látky sypal, ozve se to opět: »Ale vidí!« — A gazda na to zase: »Ale kdo, Pámbu?« — Ale nedbaje hlasu toho, šel pro třetí část a když ji pak do látky sypal, opět to odkudsi zazní »Ale hleď!«



Gazda však nedbal ničeho, ani na to už neodpověděl, nýbrž zasypal látku hlinou, pak si třikrát sedl na ono místo, kde ta látka byla zahrabána, a pravil duchovi: »Nedávej ji žádnému, leda tomu, který ji odpečetí takovou pečetí, jakou jsem já zapečetil!« Sedlák myslel, že je ve stodole sám. Zatím tam byl pacholek, který nepozorovaně počínání hospodářovo sledoval.

Brzy po té bylo gazdovi hůře, poslal ženu pro panáčka, ten ho zaopatřil a do rána gazda umřel. Žena šla na faru spravovat pohřeb. Tu vzal pacholek nebožtíka na záda a hybaj s ním do stodoly. Vlezl do plevníku a chlópнул jím třikrát o to místo, kde peníze byly řka: »Jakou jsi pečetí zapečetil, takovou odpečet!« — Ale v tom zlý duch pravil: »Povídal jsem ti, že hledí, dlouho-li jsem na nich byl?« — a chlóp! nebožtíka třikrát přes hlavu zmizel.

Pacholek vyvalil látku a peníze po třikrát odnášel na hůru a uschoval je do truhly. Když byl s tím hotov, teprv odnesl zase gazdu na zádech do stavení. — Od té doby nechtěl pacholek nic dělat, spoléhaje se na peníze. Gazděna bědovala, jak budú, kterak budú, že nechce nic dělat, že si musí vzít jiného pacholka. Potom teprv pacholek obrátil, pracoval a hospodařil. Gazděna si ho vzala za muže, a po svatbě ji pověděl o těch penězích. Dlouho na to šťastně a vesele žili.



## Poklad v Kobylské.




Nového Hrozenkova v hoře Kobylské je veliká skála. Pod tú skalú je díra, kerá vede až do Frenštátu, a do téj díry vedú schody. Jak sa přide dolů, je tam potok a přes ten potok vede lavka, u keréj leží velikánský černý pes.

Přes lavku sa přide do velikéj izby, a v ní stůl a truhla. Na stole hoří lampa a nad nů visí zlatá kačena. V téj truhle je veliký poklad od zbóníků zanechaný a už moc lidí šlo pro ten poklad, ale každého, jak přide na lavku, ten pes švácne ocasem a on spadne do vody.

Jeden na Hroznkové kradl a dycky praůvál, že to má z Kobylské, z těch pokladů! Ale nikdo mu nevěřil a musel it do »důry« (do ářešta).



## O penězích, které se v hrázi sušily.

 Trojanovicích pod Radhoštěm je na jednom místě veliká hromada kamení. Té hromadě se říká »Balitova hráz«. V hrázi bylo vídat modravý ohníček. Sušily se tam peníze.

Jedenkrátě šel jakýsi Trojanovan z Frenštáta domů. Když přišel už blízko Balitovy hráze, hned mu napadlo, že se tam sušívají peníze, a kdyby měl něco svčceného, že by je mohl dostat.

Přijda tedy na svou paseku, řekl ženě, aby mu dala svčcený růženec. Žena, když zvěděla, nač ten růženec chce, varovala ho, aby nepokoušel zlého ducha. Ale muž stál na svém, až růženec dostal. Šel s ním ke hrázi a přijda k ní, blíží se opatrně plamínku a hodí honem růženec naň. V tom oheň pohasnul, a místo uhlí byly tam samé stříbrňáky. Sebral je do uzla i s růžencem a šel domů. Když přišel domů a žena uviděla peníze, ptala se ho, jak ty peníze sbíral? On pravil, že je sbíral rukama a pak, že si ruce o gatě otřel. Žena počala hned naříkat a pravila mu, že si zle posloužil.

A skutečně! Netrvalo dlouho a pasekář ochořel. Všude, kde se na těle dotknul rukama, udělaly se mu nezhojitelné rány, až konečně za hrozných bolestí zemřel. Sousedé, když se toho dověděli a kteří pokladům rozuměli, pravili: »Kdyby byl soused, když vybíral peníze, si otřel ruce o strom, tož by byl zlý duch tak dlouho na tom stromě seděl, až by uschnul, ale že si utřel ruce o své tělo, musil za to umřít sám«. —



## Jak se čarodějnice pomstily.

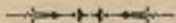


eden chasník ve Frenštátě v Dolní ulici, jménem Holáček, byl velmi smělý a ničeho se nebál.

Kdysi slyšel vykládat, že kdo chce, uvidí na jitřní čarodenice. Je mu totiž jenom třeba na sv. Lucii vzít kousek dřeva a z toho dřeva až do Božího narození každodenně třísku sestrúhnout až zůstane jenom vařečka. Do té vařečky vyvrtá se na štědrý večer dírk a tou dírkou dívá-li se na jitřní s kůru, uvidí všechny čarodenice.

Holáček umínil si tedy, že zkusí, je-li to pravda. Na sv. Lucii vzal polínko a řezal až do štědrého večera každodenně z něho po třísce, až zbyl jen takový kousek jako vařacha. Na štědrý večer vyvrtal si do ní dírkou, a už se nemoh' ani dočkat jitřní, aby se podíval na čarodenice. Známí jeho mu radili, aby si vzal do kapes písku, a kdyby ho snad čarodenice napadly, aby jim nasypal písku do očí. Ale Holáček spolehal se na svou sílu, a místo aby byl jich poslechnul, jen se jim vysmál.

Když zvonili na jitřní, šel smělý chasník na kůr, vzal z pod kabátu vařašku a díval se dírkou po kostele. Ale jak se zhrozil, když uviděl v lavicích mezi lidem baby, které měly na hlavě krajáče od mléka a seděly zády obrácené k oltáři. Hned poznal, že to jsou čarodenice. Ale místo, aby měl z toho radost, že se jeho přání vyplnilo, dala se jej jakási úzkost svírat, až potom strachy vytratil se z kostela a během zaměřil domů. Ale sotva že byl za křížem u kostela, zpozoroval, že se za ním celý krdeľ čarodenic žene. Neboť čarodenice ho viděly na kůru, že se na ně vařaškou dívá a proto se chtěly na něm za jeho opovážlivost pomstit. Chasník utíkal jak mohl, ale v letu zapackoval a upadl, čarodenice ho dohonily a tak ho zmlátily, že se potom sotva domů dovlekl. Od strachu a od bití potom několik měsíců choroval. A od těch časů nechtěl nikdy více vařachy strúhat, aby uviděl na jitřní čarodenice.





## Poklad na Čupě.

**M**atošků na Horní Jasence (u Vsetína) měli černou krávu. Jednou přišel k nim mužik jako prst dlouhý a prosil jich, aby mu dali mléka od té černé krávy, že jim za to poví o penězích. Gazda mu kázal dat mléka, a když se mužik napil, zavedl hospodáře na stráň vrchu Čupu. Tu mu ukázal místo, kde ten poklad je. Povídal gazdovi, aby, když těch peněz bude dobývat, nic nemluvil a také na nic nedbal, kdyby se mu kdož ví co představovalo.

Matoška zavolal si potom souseda, aby mu šel pomoci dobývat těch peněz. Tož šli. Když přišli na místo naznačené, kopali a kopali, až se dokopali kotla peněz. A už ho táhli pomalu ven, když tu z nenadání valí se hromada beček s Čupu a zrovna vedle nich. Ale oni ničeho nedbali a jen táhli kotel.

Tu zase kde se vezmou tu se vezmou dva řezníci, kteří vedou s sebou ženy těch dvou gazdů. Jeden z nich nesl si aj korýtko, na němž se ovce podřezávají. Přijďaci k našim gazdům, postavili korýtko a hotovili se podřezávat krky těm jejich ženám. Napřed ženě sousedově. A tož tu vám na toho souseda přišla taková hrůza, že se zapomněl a zakřikl: »Ale co děláte?« Než v tom spadl jim kotel do země zpátky a všechno zmizelo. Bylo tedy po radosti. Pokladu nedobyli. Ten pídimužik se jim potom zjavil a pravil, že včil, když se tak nechali oblúdit, on se musí na těch penězích trápit.

Od té doby vídali ti dva gazdové na tom místě proskakovat modrý plamýnek, ale dobývat těch peněz se jim už nechtělo.



## Vrch »Rozpuklý« u Pulčín.

**B**líže uherských hranic je vysoká hora, jménem Ilešházka. A na té hoře býval před dávnými časy veliký salaš. U bače sloužil tam jistý valach, který byl veliký běhoun. Nikdo ho v běhu nepřekonal.

Jednou se vsadil valach s bačou, že dříve než on dovaří žinčici, doběhne na vrch od Ilešházky dvě hodiny vzdálený, kterýžto vrch ze salaše směrem k Pulčinám dobře vidět bylo. Když prý tam doběhne, tož zatroubí, aby tak dal bašovi znamení, že je u cíle. Sázka platila! Valach se rozběhnul a letěl, letěl sotva už dechu popadaje, až dorazil na vrch. Tu chtěci zatrubit napjal všechny své síly, až se chudák — namáháním rozpuknul.

A od těch dob jmenuje se vrch ten, na sever od Pulčin asi čtvrt hodiny vzdálený, až do dneška »Rozpuklý«.



## Jak povstala poustevna na Radhošti.

**J**e tomu už velmi dávno, co bydlil ve Frenštátě v Dolní ulici jistý tkadlec. Ten tkadlec měl dva synky. Byl také velmi pobožný a umínil si jednou, že bude putovat do Říma. Než peněz mu vždy chybovalo, a proto odkládal tu pouť z roka na rok, až konečně sestárnul a do Říma více pěšky jít nemohl.

Aby však přece bohumilý skutek vykonal, chtěl aspoň jednoho ze svých synů dát študovat »na panáčka«. Ale člověk míní a Pán Bůh mění: tkadlec z nenadání onemocněl a zemřel. Poněvadž pak ze svých slibův, jež učinil Pánu Bohu, žádného nemohl splnit, neměl ubohý tkadlec ani po smrti pokoje; chodíval do domu strašit.

Zatím jeden z jeho synů se oženil a druhý byl odveden na vojnu.

Zenatý syn obýval domek po otci a vidíval často nebožtíka, jak o půl noci a pak i v poledne sedával na schodech, po nichž se chodilo na hůru. Z počátku bávali se domácí ducha, ale později si zvykli naň tak, jakoby k domácnosti jejich náležel, a už se ho nebáli.

Jednou přišel k nim starý žebrák. Tento uslyšev, co se u nich děje, poradil hospodáři, aby se nebožtíka zeptal, čeho si žádá a proč nemá po smrti pokoje. A skutečně! Když brzy

potom ten duch zase na schodech seděl, dodal si hospodář srdce, šel k němu a zeptal se ho, čeho si žádá a proč nemá po smrti pokoje? Duch mu odpověděl:

»Proto nemám po smrti pokoje, že jsem slíbil putovat do Říma, aneb jednoho z vás dát za panáčka, ale jedno ani druhé jsem nevykonal!«

Právě v tu dobu vrátil se i druhý syn z vojny. Bratři se včil radili, jak by nebohému otci pomohli, aby věčného nabyl poklidu. Ale o dobrou radu bylo dosti zle! Ani jeden, ani druhý nemohl se už státi »panáčkem«, a na pouť do Říma nebylo také peněz. Konečně umínil si ten, co byl vojákem, že jiným, ale také bohumilým způsobem dopomůže otci ke kýženému pokoji. Rozloučil se s bratrem a švakrovou a zašel na Radhošť, chtěje se státi poustevníkem. Na Radhošti vystavěl si poustevnu a při ní kapličku, kde se za duši otcovu modlíval. A ejhle! jakmile se na Radhošť odstěhoval, tož i duch se u bratra ženatého více neukázal. Došel tedy pokoje!

Ten poustevník potom až do smrti na Radhošti žil, sbíral kořínky a těmi se živil. Někdy přicházeli k němu i okolní lidé, přinášejíce mu rozličné dary od jídla, aby se za zemřelého modlil.

Jeden starý řezník z Frenštátu vykládal, že když ještě malým chlapcem byl a s otcem na Bečvy přes Radhošť chodíval, vídal prý ještě onoho poustevníka, ale už velmi starého.

Až podnes ukazuje se na Radhošti hromada kamení, jež pochází prý z domku poustevníkovy, potom i místo, kde jeho kaplička stála a také dvě řady bukův, jež on vysázel, a konečně i studánka křišťálové vody, jíž se občerstvoval. Místo, kde ta poustevna stála, jmenuje se i s okolím až podnes »na poustevnách«. —



## O založení Nov. Hrozenkova.



a místech, kde se nyní rozkládá Hrozenkov, byly samé hory a lesy, ve kterých loupežníci prováděli své nekali řemeslo. Každý se jich bál či hrozil, a od té hrůzy dali



prý drvoštěpové horám těm jméno Hrozenkov. Osadě dáno později jméno Hrozenkov Nový na rozdíl onoho na Uherskobrodsku, (kdež je starý Hrozenkov). Také sluje Hrozenkov Novou dědinou.

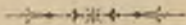
V polovici sedmnáctého věku povolal sem hrabě Jiří Illeš hazi, pán na Vsetině, z Uher jakési Zbranky a Václavky, aby poráželi dřevo v lesích a honili zvěř pro pány. Tou příčinou vystavěl jim chalůpky v horách a vykázal každému nějakou paseku (t. j. kus vymýceného lesa) k živnosti. Ku Zbrankům přišel pak jakýsi Michal Orsák z Dindeše z Uher, který se dostal s obchodníky vsetínskými napřed do Hovězí. Ten vstoupiv ke Zbrankům do služby, pojal brzy jejich dceru za manželku. Orsák vystavěl si pro sebe chatku, střílel zvěř, posílaje prý kůže do Brna.

Páni na Vsetině dali mu pak kus země, a když osadníci se množili, udělali ho fojtem.

Michal měl tři syny: Jana, Martina a Adama. Když byl Michal jednou u správy na Vsetině, vyvrátila vichřice starou lípu (na Čagarovském), v níž bylo mnoho peněz od loupežníků tam uložených. Otec přišed domů hned zase se vrátil, oznámit hraběti o pokladu. Páni přijeli v noci. Ale zatím gazděna schovala něco těch peněz do hrců a posypala kaší. Páni hledali i ostatek peněz, ale nic nenašli; až hrabě sám je našel v oněch hrcích, pročež gazděnu pokáral za její nepoctivost.

Gazda stal se za to svobodným a místo robotování platil pánům jen fůru vína (t. j. musil to víno přivézt) a jeřábka (druh koroptve), kontribuci neplatil; dostával dvě jedle na šindel, a ty si mohl vzít, kde chtěl, mimo to dva buky na světlo (světidla) a otop. Dále daroval hrabě jemu a jeho potomkům kus země, co si na den sv. Jana Křestitele na koni objede. Orsák učinil tak a dostal mnoho pozemků, z nichž jen malou platil daň. Roku 1685. potvrdil hrabě Jiří z Vidně platnost slibu svého listinou, jež v opise z roku 1749. až posud se zachovala.

Od Michala a jeho synů rozhojnil se rod Orsáků na Hrozenkově tak, že nyní dobrá třetina obce jsou sami Orsáci. Rozeznávají se dle čísel domovních a dle přízvisk, jež jim dali občané sami (Bitalovský, Pavlovský, Vrančovský, Čudáci, Košuté a j.).



## O silném Jankovi.

**B**yl jednou jeden hajný. Ten hajný se rozstonal a zemřel, zanechav po sobě ženu a několik dětí. Ještě po smrti otcově přišel jeden chlapeček na svět; ale neštěstí bylo, že matka velice onemocněla a chlapečka kojit nemohla. Tomu chlapečkovi dali jméno Janek. Co si měla ubohá matka počat? Na štěstí měla ve stáji kobylu a ta měla hříbátko. Což dělat? Dali Janka živit se s hříbátkem! A mlékem koňským se živil, když i matka z nemoci se pozdravila, ba živil se jím úplných sedm let. Tu teprv, když začal mluvit, byl odstaven.

V tom čase musil Janek matce již všelico při práci pomáhat. A práce mu šla od ruky. Každý se divil jeho obratnosti a zvláště veliké síle, kterou vynikal. Jednou šel s matkou na suché haluzi do lesa. Matka až ustrnula nad ním vidouc, kterak Janek sedmiletý celé stromy k sobě ohybuje a suché větve o-lamuje. Síla jeho odvozována od kobyliho mléka a proto matka určila, aby Janek ještě druhých sedm let pil kobyli mléko, aby byl ještě silnější. A skutečně! Jak Janek rostl, tak rostla i jeho síla. Ale což doma, za pecí, nemohl se svou silou chlubit. Rozhodl se tedy, že půjde do světa, máje sotva čtrnáct let věku svého.

Tož Janek šel. Příklad jednomu mlynáři ptá se ho, nepotřebuje-li pacholka? Mlynář povídá: »K a t a nepotřebuju! A co chceš na rok za službu?« — »Žádné jiné mzdy nechci, než abyste mi dovolili dát vám pohlavek!« — Mlynář sice kroutil hlavou nad takovou podmínkou, ale mysle, že to jenom žert, svolil.

Ale pan otec byl podivínem. Požadoval od své čeledi takových prací, jež ona nemohla vykonat, načež ji všelijak p-eskoval. Tak myslil i s Jankem. Ale Janek na něho vyzrál. Hned na druhý den kázal Jankovi, aby se vybral zorat pole, a které to pole je, že mu ukáže Ferda (pes), jen aby za ním jel, a tou cestou co on! Janek tedy švihl do koní a jel a Ferda před ním. Přijeli k poli, které však bylo vysokým plotem ohra-ženo. Ferda proklouzl sice děrou v plotě, ale jak Janek? Měl poručeno, aby všude jel za Ferdou! Co včil? Avšak Janek si pomohl! Rozebral jednoduše pluh, přelámal ho na kusy a pro-strkal ho děrou za plot. Ale co s koňmi? Jinačí pomoci nebylo, než aby, chtěje příkazu hospodářova poslušen býti, tak udělal

s nimi, jak udělal s pluhem. Tož je zabil, rozsekal a kusy z nich prostrkal děrou za plot. Pravdať, že bylo včil po oračce. Ale co bylo dělat? Příkazu musil šetřit, byť i něco při tom nemohl dokonat. Toho byl vinen jeho hospodář. — Tož šel i s Ferdou domů, a vyložil panu otcovi, co a jak se zběhlo. Pan otec se sice zlobil, ale ničeho nemohl namítat. Ano dostával před Jan-  
kem už strach, a zvláště ten pohlavek po roce mu ležel v hlavě. Proto si umínil, že se Janka zbaví, než ještě uplyne rok.

Nedaleko<sup>a</sup> byl mlýn. Nikdo v něm po dlouhá již léta nebydlel, nikdo tam nedocházel; mlýn však ustavičně šel. Lidé z daleka se mu vyhýbali. Strašilo tam! Mlynář si pomyslí: Počkej, tam ho pošlu. A tam odtud už se mi nevrátí! — A tak učinil! Vyslal tam Janka s naplněným vozem, aby tam obilí semlel, jelikož doma mají mnoho jiného meliva, tak že ani pro sebe semleti nemohou. Mlynář rád by byl i povoz obětoval, jen aby se Janka zbavil. — Janek tedy jel. Když přijel ke mlýnu, slyšel hlučný klapot všech složení, ale dvěře ke mlýnici byly zavřeny a na jeho volání nikdo neodpovídal. Vyrázil tedy dvěře, ale nikde nikoho nenašel. I nasypal tedy sám. Šel dolů ke truhle a vidí, že se sype celé zrno. Tož zastaví mlýn, přitochí žrnu tak těsně, až jiskry sršely a mletí šlo. Ale když přijde zase ke truhle, vidí, že se mouka roztříkuje po celé mlýnici. Narovnal pytlík a upevnil. Ale žádná zase nejde mouka. Mlýn mele na prázdno. Běží ke koši a ejhle! nad košem skloněn malý panáček potměšilého pohledu. Toť rohatý sám! Janek ho chyt, odkopne lub (pokrývku nad žrnou) a zrovna s ním na žrnu. »Včil seď a toč se!« — praví Janek. Čert se dal prosit a slibovat, že do mlýna nikdy více ani nepáchne. Ale Janek se tak brzy neobměkčil. Až když čert byl notně odřen, teprv ho pustil, hroze mu, aby se už vícekrát zde neukázal. Pak teprv Janek mlel až semlel. Na to s moukou jel domů.

Mlynář i mlynářka užasli nad návratem Jankovým. Myslili, že se už nevrátí, a on zatím živ a zdráv tu a vykládá, kterak strašidlo na vždy ze mlýna vypudil. Mlynář viděl už, že se Janka po zlém nezabaví; proto laskavými slovy a dary vybízel jej k odchodu. Po dobrém dal si Janek vždy říci; nepřijav ani daru odešel. Bylo tomu právě půl roku, co k mlynářovi do služby vstoupil a proto mu ani pohlavku nedal.

Janek šel tedy zase do světa a dostal službu u jednoho sedláka. Mzdy rovněž nežádal, ale vymínil si, že za rok hospo-



dáři vlepi pohlavek. Ten mysle, že to žert, svolil. Sedali právě k večeři. Janek se u ní činil, tak že domácí vyvalovali oči. Snědlť Janek pecen chleba a putýrku sýra sám a sám. Hospodář si však myslił: vždyť on mi to zase v práci vynahradí!

Na druhý den měl jeť Janek do hor. I bylo zvykem v té dědině považovat čeledína, který se nejprve vrátil z hor, jaksi za krále toho dne. Proto si každý čeledín z rána co jen mohl pospíšil. Všichni vyjeli si už o třech, ale Janka budil hospodář teprve o šesti; vědělt, že bude nejprvnějším. Jel! V lese samém bylo mu jeť úvozem. Tu si myslił: Počkejte, však já vám cestu zkrátím! Musíte bez toho jeť tímto úvozem. I vytrhnul s jedné strany strom a překotil ho přes úvoz, a vyškubnul z druhé strany strom a bác jím přes cestu. Včil si jeďte! On sám pak švihl do koní a jel dále do lesa.

Za chvíli potkal čeledíny, kteří už s plnými fůrami vraceli se domů. »I hleďme lenocha, ospalce! Ten bude první z nás doma!« — tak se posmívali našemu Jankovi. Janek se však potutelně jenom usmíval mysle si: No, jenom jeďte! Šak vy uhlídáte! Přijeda na místo Janek naložil dřeva a jel zpátky. Před úvozem, jak byl očekával, narazil na ostatní čeledíny, kteří povykující a láteříce stáli u zpřerážených stromů nemohouce dále. Janek jim na to: »Vidíte, že jste na mne počkali! Není vždycky dobře pospíchat; klopýtne a může si rozrazit nos!« — »Jenom se nám už Janečku nevysmívej a pomoz nám«, — žebronili čeledínové, »buď si tedy ty králem dne!« — Janek odvalil tedy stromy s cesty a jel první úvozem domů. Ostatní ho následovali. Když Janek první zahnul na náves, bylo všude divu plno a povídání všelikého. Janek byl králem dne!

Avšak hospodáře to rmoutilo, že Janek beze všech obtíží vykonává všechny práce jemu uložené. Báł se pohlavku. Chtěl se Janka silú mocú (mermomocí) zbyť. I poslal jej do samého pekla, že prý jsou mu čerti dlužni čtvrt zlata. A Janek si ani z toho nic nedělal. Šel. Přijda k peklu zatloukl na bránu, aby mu otevřeli. Ale ten, kdo mu ji otvíral, byl týž čert, co mu ve mlýně byl záda nabrousil. Jak čert Janka uviděl a zvěděl co chce, dal se do křiku: »Dejte mu to, dejte mu to, to je Janek, co mně ve mlýně záda nabrousil.« Čerti plni strachu naměřili mu celý vrtel zlata, aby už jenom odešel. Tož Janek donesl více zlata, než si hospodář byl žádal.

Hospodář už viděl, že se Janka nezbude. I dal se ho prosit, aby od něho odešel Janek chtěje světa ještě více zkusit neodpíral; ale tentokráte pohlavku nechtěl slevit. Hospodář strachoval se o život. Prosil Janka, aby se směl ovinout napřed do peřin, a pak, když to musí být, aby mu tedy ten poh'avek dal. Janek i na to svolil. Jakmile byl hospodář ovinut peřinami, rozehnal se a tak do něj gécnul, že letěl přes dvůr a přes celou zahradu, až zapadl do bařiny, kdež se notně vykoupal a poblátil. Na to se Janek pustil opět do světa a jestli nezemřel, tož je posud živ a chlubí se svou silou.



# OBSAH.

Předmluva.

Stránka.

## I. ČÁŠTĚ POPISNÁ.

Úvod . . . . .	9
I. Val. Meziříčí a Krasno. — Výroční trh. — Kroj valašský. — Okolí . . . . .	11
II. Nové Zubří. — Staré Zubří. — Rožnov, Hradisko, Radhošť. — Sa- laš valašský. — Fr. Palacký . . . . .	22
III. Hutisko. — Nesnáze v duchovní správě a ve školství. — Bečva rožnovská. — Bída rolníků . . . . .	36
IV. Solanec, Soláň. — Hory a chalupy valašské. — Karlovice. — Bečva vsacká . . . . .	40
V. Nový Hrozenkov. — Kořalka a jiné vady. — Stěhování do Ame- riky. — Halenkov. — Hovězí. — Johanová a Ústí . . . . .	47
VI. Vsetín a okolí jeho . . . . .	53
VII. Lidečské a pulčinské skály — Horní Lideč. — Valašské Klobouky. — Vlachovice. — Kopaničáři. . . . .	58
VIII. Liptál. — Syrákov. — Jasená a Lutonina. — Vyzovice . . . . .	62
IX. Nivka u Vsetína. — Ratiboř. — Hošťalková. — Hostýn . . . . .	64

## II. NĚKTERÉ POVĚSTI Z MOR. VALAŠSKA.

Zakletí rytíři . . . . .	70
O lidečských skalách . . . . .	71
O pokladu na Čeladné . . . . .	73
Lakomý hospodář . . . . .	74
Poklad v Kobylské . . . . .	75
O penězích, které se v hrázi sušily . . . . .	76
Jak se čarodějnice pomstily . . . . .	77
Poklad na Čupě . . . . .	78
Vrch »Rozpuklý« u Pulčin . . . . .	78
Jak povstala poustevna na Radhošti . . . . .	79
O založení Nov. Hrozenkova . . . . .	80
O silném Jankovi . . . . .	82

